

CONTRIBUȚII LA REPERTORIUL ARHEOLOGIC AL JUDEȚULUI COVASNA (III)

JÓZSEF PUSKÁS*

Keywords: field survey, Târgu Secuiesc Basin, archaeological repertory of Covasna County, Neolithic, Bronze Age, Iron Age, Migration period, Modern Age.

Abstract: The main goal of this paper is to present the results of field surveys, effectuated during the last three years in the Târgu Secuiesc Basin, Covasna County. The archaeological material (including ceramics and fragmentary stone tools) covers a wide period of time, from the beginning of the Neolithic to the 18th century AD. The most significant material belongs to the Neolithic (Starčevo-Criș culture) and Bronze Age (Wietenberg culture). Eneolithic and Early Bronze Age sherds were discovered sporadically. New settlements belonging to the classical Dacian and post-Roman period are known from five locations each, suggesting a dense and extended settlement network.

Cuvinte-cheie: cercetări de suprafață, Depresiunea Târgu Secuiesc, repertoriul arheologic al județului Covasna, neolitic, epoca bronzului, epoca fierului, epoca migrațiilor, epoca modernă.

Rezumat: Articolul de față prezintă rezultatele unor cercetări de suprafață, efectuate în ultimii trei ani în Depresiunea Târgu Secuiesc, județul Covasna. Materialul arheologic caracterizează un interval de timp larg, de la începuturile epocii neolitice până în secolul XVIII. Materialul cel mai bogat (format din ceramică și fragmente de unelte de piatră) aparține neoliticului (cultura Starčevo-Criș) și epocii bronzului (cultura Wietenberg). Sporadic, au fost descoperite materiale eneolitice și fragmente tipice epocii bronzului timpuriu. Noi urme de așezări din epoca dacică sunt cunoscute din cinci localități, iar perioadei post-romane (cultura Sântana de Mureș – Černjachov) îi aparțin tot cinci, sugerând o populație numeroasă în aceste perioade.

INTRODUCERE

Cu acest articol dorim să continuăm prezentarea și introducerea în circuitul științific a descoperirilor arheologice din județul Covasna¹. În urma noilor

cercetări de suprafață, efectuate în anii 2012–2014, s-au descoperit mai multe situri aparținând unor epoci diferite. Considerăm necesară prezentarea rezultatelor, deoarece în zona cercetată (partea nordică a Depresiunii Târgu Secuiesc) informațiile referitoare la așezările preistorice sunt lacunare. În primul rând, aceste informații pot contribui la o redactare mai precisă și amănunțită a unui repertoriu arheologic, care (sperăm) să ajute la salvarea și cunoașterea acestor situri. Pe de altă parte, aduc noi informații despre situația și distribuția așezărilor preistorice și antice din această microregiune. Nu în ultimul rând, dorim să corectăm și eventualele greșeli din repertoriul arheologic al județului. Materialul prezentat se află în depozitul Muzeului Național Secuiesc (MNS) din Sfântu Gheorghe.

În acest articol prezentăm douăsprezece situri noi (nr. 1–12), necunoscute în literatura de specialitate, și cinci (nr. 13–17) care au fost deja semnalate, însă pentru care în urma noilor cercetări am reușit să aducem noi informații.

CATALOGUL DESCOPERIRILOR

1. Cătălina (m. Szentkatolna) – *La cruce* (m. *Keresztfa*) (lat.: 45°57'21.97" N; long.: 26° 9'7.74" E)²

Pe o terasă ușor ridicată a Râului Negru, pe ambele părți ale drumului DJ 121F (care leagă Cătălina și Hătuica), la aproximativ 120 m NE de Halta Cătălina se află locul numit *La cruce* (Fig. 1/1). Aici au fost descoperite fragmente ceramice aparținând epocii bronzului și epocii migrațiilor. Pentru cele din epoca bronzului, puține și fragmentare, nu s-a putut determina apartenența culturală.

Epoca bronzului

1) Fragment din peretele unui vas cu corpul rotunjit făcut din pastă degresată cu nisip, cu bobul mic. Suprafața exterioară

¹ Prima parte a articolului a apărut în anuarul Muzeului Național Secuiesc, *Acta Siculica 2012-2013*, iar a doua în Anuarul Muzeului Secuiesc al Ciucului VIII. (*A Csiki Székely Múzeum Évkönyve VIII.*). Cu această ocazie doresc să mulțumesc doamnei profesoare Erzsi Simó pentru corectarea textului.

² În paranteze sunt semnalate coordonatele geografice ale siturilor, preluate de pe Google Earth.

* Arheolog independent, e-mail: joska1987@yahoo.com

are culoarea brun deschisă cu urme de lustruire, cea interioară a fost arsă la cenușiu. Nedecorat (Fig. 23/2).

2) Fragment din peretele unui vas făcut din pastă degresată cu nisip cu bobul mare. Suprafața exterioară arsă la cărămiziu, cea interioară la brun-cenușiu. Este decorat cu un brâu alveolat (Fig. 23/3).

Cultura Sântana de Mureș – Černjachov

3) Fragment din peretele unui castron făcut la roată rapidă din pastă fină. Suprafața interioară arsă la cărămiziu, cea exterioară la brun; este lustruit. Nedecorat (Fig. 23/4).

4) Fragment din peretele unui vas făcut la roată rapidă din pastă fină. Suprafețele au fost arse la cărămiziu, în interior are pete negre, la exterior este lustruit. Nedecorat (Fig. 23/5).

5) Fragment din peretele unui ulcior bitronconic, făcut la roată rapidă din pastă fină. Suprafețele au fost arse la cenușiu deschis. Nedecorat. Pe umăr urmele unei torți tubulare (Fig. 23/6).

2. Cătălina (m. Szentkatolna) – *Dealul mic* (m. *Kisdomb*) (lat.: 45°57'1.08" N; long.: 26° 8'52.07" E)

În stânga drumului Cătălina-Hătuica (DJ 121F), la circa 700 m NV de Halta Cătălina, pe terasa Râului Negru a existat o așezare aparținând culturii *Sântana de Mureș – Černjachov*. La vreo 250 m NE de acest punct, la suprafața terenului arat, a fost adunată o cantitate mică de cioburi aparținând aceleiași culturi (Fig. 1/2). Considerăm oportună discutarea întregului materialul.

1) Fragment din marginea unui castron făcut la roată, are buza rotunjită, evazată, din pastă fină, arsă la cenușiu, cu suprafețe lustruite. Pe umăr este decorat cu caneluri verticale puțin adâncite, despărțite între ele. Dimensiune: db: 28 cm (Fig. 2/1)³.

2) Fragment din marginea unui vas cu buza aproape orizontală, trasă în afară. Este modelat din pastă fină, ars la brun-deschis, cu suprafețe netezite. Nedecorat. Dimensiune: db: 20 cm (Fig. 2/6).

3) Fragment din partea inferioară a unui vas cu fund profilat, modelat cu mâna din pastă degresată cu nisip cu bobul mărunț. Ars la brun-cenușiu. Nedecorat. Dimensiune: df: 6,5 cm (Fig. 2/4).

4) Fragment din marginea unei oale cu buza rotunjită, evazată, modelat cu mâna din pastă grosieră. Suprafețele sunt zgrunțuroase, de culoare brună, cu pete negre. În exterior se văd urmele unor incizii și ale unor fascicule de linii ondulate. Dimensiune: db: 17 cm (Fig. 2/2).

5) Fragment din marginea unei oale cu buza rotunjită, evazată, modelată cu mâna din pastă grosieră. Suprafețele sunt zgrunțuroase, de culoare cenușie cu pete negre. Nedecorată. Dimensiune: db: 16 cm (Fig. 2/3).

6) Fragment din peretele unui vas, făcut la roată, cu suprafețele arse la cărămiziu, cea exterioară fiind lustruită. Nedecorat. Dimensiune: dm: 24 cm (Fig. 2/8).

7) Fragment din marginea unui vas modelat cu mâna din pastă zgrunțuroasă, cu buza evazată. Pe umăr sunt incizii ondulate. Dimensiune: db: 17 cm (Fig. 2/5).

8) Fragment din peretele unui vas făcut la roată rapidă din pastă grosolană, ars la brun-cenușiu. Pe partea exterioară decorat cu linii ondulate (Fig. 2/7).

3. Cătălina (m. Szentkatolna) – *Lângă drumul mare* (m. *Nagy út mente*) (lat.: 45°56'47.56" N; long.: 26° 8'42.75" E).

³ Abrevieri folosite în text: î: înălțime; L: lungime; l: lățime; d: diametru; db: diametrul buzei; df: diametrul fundului; dm: diametrul maxim.

La vreo 500 de m SV de situl de la *Dealul mic*, pe o terasă mai înaltă s-au descoperit fragmente ceramice din epoca La Tène și epoca migrațiilor (Fig. 1/3). Între cele două situri mai apar sporadic cioburi; s-ar putea ca cele două puncte să aparțină aceleiași așezări.

Perioada La Tène

1) Fragment din piciorul tubular al unei „fructiere”, modelat la roată din pastă fină, ars la cenușiu deschis. Nedecorat (Fig. 2/11).

Cultura Sântana de Mureș – Černjachov

2) Fragment din marginea unui vas modelat la roată din pastă zgrunțuroasă, arsă la cenușiu închis. Decorat cu fascicule de linii drepte și ondulate (Fig. 2/9).

3) Fragment de strachină cu buza ușor trasă în afară, modelată la roată din pastă fină, arsă la cenușiu închis. Nedecorată (Fig. 2/13).

4) Fragment din peretele unui vas de provizii (Krausengefäß), modelat la roată din pastă zgrunțuroasă, ars la brun deschis. Pe partea exterioară este decorat cu o linie ondulantă (Fig. 2/10).

5) Fragment din marginea unui vas cu buza ușor trasă în afară, modelat cu mâna din pastă degresată cu nisip cu bobul mare, cu suprafețe arse la cărămiziu, respectiv cenușiu. Nedecorat (Fig. 2/12).

4. Imeni – com. Cătălina (m. Imecsfalva – Szentkatolna község) – *Dealul bisericii/Pământul lui Jancsó* (m. *Szentgyház dombja/Jancsó-tag*)⁴ (lat.: 45°56'17.03" N; long.: 26° 9'40.28" E).

Pe dreapta drumului Imeni-Peteni (DJ 121D), la confluența Râului Negru și a pârâului Ghelinta, pe un platou înalt, se află locul numit *Dealul bisericii* (Fig. 1/4). Aici s-au descoperit urmele unei locuiri din epoca bronzului mijlociu și din epoca dacică.

Cultura Wietenberg

1) Fragment din marginea unui vas cu buza ușor evazată, degresat cu nisip cu bobul mare. Suprafețele arse la negru sunt lustruite. Partea interioară a buzei este decorată cu triunghiuri șampilate, aranjate pe două rânduri, cu vârfurile opuse. Dimensiune: db: 20 cm (Fig. 3/1).

2) Fragment din marginea unui vas cu buza rotunjită și ușor evazată, degresat cu nisip cu bobul mare. Suprafețele arse la negru sunt netezite. Nedecorat. Dimensiune: db: 17 cm (Fig. 3/2).

3) Fragment din corpul unui vas făcut din pastă semifină, cu suprafața exterioară arsă la negru cu pete brune și interiorul cenușiu. Pe umăr este decorat cu impresiuni, iar pe corp cu caneluri late, oblice. Dimensiune: dm: 22 cm (Fig. 3/3).

4) Fragment din marginea unui vas făcut din pastă fină, ars la negru, cu suprafețe netezite. Este decorat cu linii incizate orizontal și oblic, ultimele fiind aranjate în grupuri de câte trei (Fig. 3/4).

5) Fragment din marginea unui vas făcut din pastă fină, ars la cenușiu închis, cu pete deschise, partea exterioară fiind lustruită. Pe corp este decorat cu meandre din benzi înguste incizate, umplute cu împunsături simultane, realizate „cu pieptene” (Zahnstempelung) (Fig. 3/5).

6) Fragment de ceașcă făcută din pastă fină, arsă la negru cu pete cenușii și urme de lustruire. Pe limita gât-umăr sunt impresiuni oval-alungite, iar pe umăr și corp se observă urmele unor caneluri late, oblice. Dimensiuni: db: 11 cm; dm: 11,7 cm; df: 3,6 cm (Fig. 4/1).

⁴ La construirea căii ferate (sfârșitul secolului XIX), acest platou a fost secționat. Terenul din dreapta căii ferate Târgu Secuiesc – Sfântu Gheorghe se numește *Pământul lui Jancsó*, iar cel din dreapta *Dealul bisericii*. În Cavruc 1998, p. 65, nr. 140 sunt semnalate descoperiri Noua cu loc de descoperire necunoscut.

7) Fragment din marginea unui vas lobat făcut din pastă degresată cu nisip cu bobul mărunț. Suprafețele lustruite au fost arse la roșu-brun, cu pete cenușii. Nedecorat (Fig. 4/2).

8) Fragment din marginea unui vas făcut din pastă fină, la exterior ars la cenușiu deschis cu pete brune, în interior la cenușiu închis. Pe suprafața exterioară se văd urmele unui decor hașurat (Fig. 4/3).

9) Fragment din marginea unui vas făcut din pastă fină, ars la negru, cu suprafețe netezite. În exterior decorat cu benzi incizate, acoperite cu împunsături simultane (Zahnstempelung), probabil urmele unui decor meandrat (Fig. 4/4).

10) Fragment din marginea unui vas făcut din pastă fină, ars la brun în exterior, la cenușiu închis în interior. Suprafețe zgrunțuroase. Este decorat cu triunghiuri ștampilate, aranjate pe două rânduri, cu vârful opuse și cu benzi incizate (probabil meandre) umplute cu linii transversale (Fig. 4/5).

11) Fragment din buza unui vas, cu gura evazată, din pastă fină, ars la negru, cu pete brune și cenușii. Partea exterioară a buzei este decorată cu împunsături simultane (Zahnstempelung), pe interior cu trei rânduri de triunghiuri imprimate, cu vârful opuse (Fig. 4/6).

12–14) Fragmente din peretele unor vase modelate din pastă grosolană, arse la brun-deschis sau cenușiu, cu suprafețe zgrunțuroase. În exterior sunt decorate cu măturica (Fig. 4/7–9).

15) Fragment din marginea unui vas-sac făcut din pastă degresată cu nisip cu bobul mare, ars la cenușiu închis, cu pete brune-cărămizii, suprafețe zgrunțuroase. Pe gât este un brâu orizontal, alveolat. Dimensiune: db: 21,4 cm (Fig. 4/10).

16) Fragment din marginea unui vas-sac, modelat din pastă grosolană, ars la cenușiu închis, cu pete brun-cărămizii, suprafețe zgrunțuroase. Pe gât este decorat cu un brâu orizontal, alveolat, întrerupt de o proeminență în relief. Dimensiune: db: 18 cm (Fig. 4/11).

17) Fragment din marginea unei străchini cu buza rotunjită, corpul arcuit, modelat din pastă degresată cu nisip cu bobul mic. În exterior a fost ars la brun-deschis, în interior la cenușiu, cu pete brune. Sub buză este decorat cu un brâu simplu, orizontal. Dimensiune: db: 19,5 cm (Fig. 5/1).

18) Fragment din peretele unui vas de dimensiuni mai mari, făcut din pastă degresată cu nisip cu bobul mare, ars la cenușiu-brun-deschis, cu pete cenușii, suprafețe zgrunțuroase. În exterior este decorat cu măturica (Fig. 5/2).

Perioada LaTène

19) Fragment de „fructieră” modelată din pastă fină, făcută la roată, cu buza evazată orizontal. A fost arsă la cenușiu-deschis, având pete cărămizii, suprafețe zgrunțuroase. Nedecorat. Dimensiune: db: 26,5 cm (Fig. 5/3).

20) Fragment de „fructieră” modelată din pasta fină, făcută la roată, cu buza evazată orizontal. A fost arsă la cenușiu-deschis, are suprafețe netezite. Nedecorat. Dimensiune: db: 21,5 cm (Fig. 5/4).

21) Fragment din fundul inelar al unui vas făcut la roată, din pastă fină, ars la culoare cenușie. Nedecorat. Dimensiune: df: 10 cm (Fig. 5/5).

22) Fragment din peretele unui vas făcut la roată rapidă, modelat din pasta fină, ars la cenușiu-deschis. La suprafața exterioară se văd urme de lustruire. Este decorat cu linii înguste, dispuse orizontal și oblic (Fig. 5/6).

23) Fragment de greutate de lut, probabil de formă piramidală sau trunchi de piramidă, cu colțurile rotunjite. Este făcută din pastă degresată cu nisip și pleavă, ardere neuniformă, având diferite nuanțe de la cărămiziu la cenușiu. Pe jumătatea superioară este perforată. Dimensiune: \hat{h} : 12 cm. Astfel de obiecte apar la toate culturile sus menționate, deci nu poate fi determinată apartenența culturală (Fig. 5/7).

Epoca modernă

24) Fragment de cahlă făcută din pastă degresată cu nisip cu bobul mic. A fost arsă la brun deschis. Pe avers se pot observa urmele unui decor, iar pe revers urmele pânzei cu care a fost presată pasta în tipar (Fig. 5/8).

5. Imeni – com. Cătălina (m. Imecsfalva – Szentkatolna község) – *Kimenő-ponk* (lat.: 45°56'15.06" N; long.: 26°10'9.41" E)

La aproximativ 400 m SE de biserica romano-catolică, pe dreapta drumului Imeni-Zăbala (DJ 121), pe o porțiune de terasă a pârâului Ghelița se află locul numit *Kimenő-ponk* (Fig. 1/5). Aici s-au descoperit mai multe fragmente ceramice aparținând neoliticului sau eneoliticului și epocii bronzului.

Neolitic/Eneolitic

1) Fragment din peretele unui vas modelat din pastă zgrunțuroasă arsă la brun-deschis în exterior și cenușiu în interior. Pe partea exterioară se văd urmele unui decor pictat (Fig. 13/11).

2) Piatră cu urme de cioplire, unealtă sau deșeu. Dimensiuni: L: 6 cm; l: 5 cm (Fig. 13/9). Probabil aparține acestei perioade.

Epoca bronzului

3) Fragment din buza unui vas cu marginea îngroșată, pasta degresată cu nisip cu bobul mic. Pe partea exterioară a fost ars la maroniu, pe cea interioară la cenușiu închis. Nedecorat (Fig. 13/12).

4) Fragment din vârful unui cuțit curb, șlefuit. Dimensiuni: L: 4,8 cm; l: 2,6 cm (Fig. 13/10).

6. Lunga – Mun. Târgu Secuiesc (m. Nyújtód – Kézdivásárhely város) – *Grădina Szalai* (lat.: 46° 1'23.57" N; long.: 26°13'23.51" E)

În aprilie 2013, pe parcursul cercetărilor periegetice făcute pe teritoriul satului Lunga, în grădina lui István Szalai (Lunga nr. 347) s-au descoperit mai multe fragmente de oale și de cahlă aparținând epocii moderne (Fig. 1/6). Situl se află pe malul drept a Râului Negru, pe o terasă ușor ridicată, la vreo 200 de m est de biserica romano-catolică. În urma lucrărilor agricole fierul plugului a adus la suprafață mai multe pietre de mari dimensiuni, chirpici și fragmente ceramice. Dintr-o „pată de chirpici” am reușit să adunăm fragmente de cahlă, iar dintr-o altă fragmente de vase.

1) Am reușit să identificăm două tipuri de cahlă. Prima variantă este de formă patrulateră, făcută din pastă degresată cu nisip cu bobul mărunț, arsă la roșu, roșu-cenușiu⁵. Pe spate, la margini s-a format o ramă oblică pentru fixare cu o înălțime aproximativă de 2 cm. Pasta a fost presată în tipar cu o pânză, ale cărei urme se văd pe revers. Fața este bogat ornamentată. Decorul are o compoziție simetrică de tip infinit, cu motive vegetale. Nesmălțuit. În cele patru colțuri sunt sferturi de cerc, iar pe latura mică semicercuri. La mijloc este decorat cu două rozete. Spațiile sunt umplute cu motive vegetale stilizate. Marginea este delimitată de un chenar de aproximativ 0,5 cm. Suprafața este ușor micasată. Fragmentele provin din cel puțin trei exemplare. Dimensiuni: L: \approx 23,2 cm; l: \approx 18,8 cm (Fig. 6/1–4, Fig. 7/1).

2) Din varianta a doua s-a păstrat doar colțul. Este făcut din pastă degresată cu nisip cu bobul mărunț. Rama de 2,5 cm este perpendiculară pe suprafața cahlăi, cu urme de pânză pe spate. Este decorat cu motiv floral și mica măcinată. Chenarul este format treptat. Nu se pot face estimări pentru dimensiuni, iar forma este probabil patrulateră.

⁵ La descriere nu am considerat necesară prezentarea fiecărui fragment în parte, acestea fiind foarte asemănătoare. Am prezentat doar modelul reconstituit.

3) Fragment din buza unei oale făcută la roată rapidă, cu buza trasă în exterior, cu corpul bombat. Pasta a fost degresată cu nisip cu bobul mărunț. Suprafețele au fost arse la brun deschis-cărămiziu, cu o dungă cenușie în interior. Pe suprafața exterioară sunt urme de ardere secundară neagră. Nedecorat. Dimensiune: db: 16 cm (Fig. 7/2).

4) Fragment din buza unei oale făcută la roată rapidă, cu buza trasă în exterior, corpul bombat, făcut din pastă degresată cu nisip. Suprafețele au fost arse la cenușiu cu câteva pete mai întunecate. În exterior, pe buză, sunt trei linii paralele incizate orizontale. Pe umăr este decorat cu caneluri orizontale, despărțite între ele. Dimensiune: db: 14 cm (Fig. 7/3).

5) Fragment din partea inferioară a unei cahle-oală. Făcută la roată rapidă cu suprafețe arse la brun. Pasta a fost degresată cu nisip. Nedecorat. Dimensiune: db: 16 cm (Fig. 7/4).

7. Mereni (m. Kézdialmás) – *Pământul mare* (m. Nagytág) (lat.: 46° 2'44.76" N; long.: 26° 12'31.71" E) (Fig. 1/7)

Pe locul numit *Pământul mare*, la vreo 2,7 km NNW de biserica romano-catolică din Lunga, pe o terasă ușor ridicată a pârâului Ciomortan s-au descoperit mai multe fragmente ceramice, aparținând culturii *Sântana de Mureș – Černjachov*.

1) Fragment din peretele unui vas făcut la roată din pastă zgrunțuroasă, cu suprafețele arse la brun-cenușiu. Partea exterioară este decorată cu fascicule de linii drepte și ondulate (Fig. 8/7).

2) Fragment din peretele unui chiup (Krausengefässe) făcut la roată din pastă zgrunțuroasă, cu suprafețele arse la cenușiu. Partea exterioară este decorată cu fascicule de linii ondulate (Fig. 8/8).

3) Obiect discoidal, făcut dintr-un fragment ceramic aparținător unui vas de mari dimensiuni, realizat la roată din pastă zgrunțuroasă, cu suprafețele arse la negru. Nedecorat (Fig. 8/9).

4) Fragment din marginea unui chiup, cu buza trasă în exterior orizontal. Este făcut la roată, din pastă fină arsă la brun-cenușiu. Nedecorat (Fig. 8/10).

5) Fragment din partea inferioară a unui vas cu fund inelar, modelat din pastă fină arsă la cenușiu deschis. Nedecorat. Dimensiune: df: 10 cm (Fig. 8/11).

6) Fragment din marginea unui vas cu buza evazată, modelat din pastă fină arsă la cărămiziu, cu suprafețe zgrunțuroase. Nedecorat (Fig. 8/12).

8. Mereni (m. Kézdialmás) – *Pământul lui Bence* (m. Benceláb) (lat.: 46° 3'22.62" N; long.: 26° 12'51.75" E) (Fig. 1/8).

La vreo 3,7 km N de biserica romano-catolică din Lunga și la 2,8 km SE de biserica din Mereni (biserica Sf. Mihail între comunele Lemnia și Mereni), pe o terasă ușor ridicată a pârâului Ciomortan, se află o așezare aparținând La Tène-ului dacic.

1) Fragment de fructieră făcută cu mâna, din pastă fină, arsă la negru. Suprafețele sunt netezite. Nedecorat (Fig. 8/1).

2) Fragment din peretele unui vas, făcut din pastă grosieră, de culoare maronie, cu suprafețe zgrunțuroase. Este decorat cu un buton cu trei proeminențe mici (Fig. 8/2).

3) Fragment din peretele unui vas, făcut din pastă grosieră, la exterior ars la brun-cenușiu, în interior la cenușiu, cu suprafețe zgrunțuroase. Nedecorat. Pe partea superioară este perforat (Fig. 8/3).

4) Fragment de fructieră făcută la roată, cu buza orizontală trasă în exterior, din pastă fină arsă la cenușiu-deschis. Nedecorat (Fig. 8/4).

5) Fusaiolă bitronconică, făcută din pastă grosieră arsă la brun cu pete cenușii-negre. Dimensiuni: f: 2,5 cm; dm: 4 cm (Fig. 8/5).

6) Fragment din peretele unui vas, făcut din pastă grosieră, la exterior ars la brun, în interior la negru, cu suprafețe zgrunțuroase. În partea exterioară se poate observa fragmentul unui brâu arcuit (Fig. 8/6).

9. Poian (m. Kézdiszentkereszt, Polyán) – *Porumbar* (m. Kőkenyes/Százszék) (lat.: 46° 3'9.70" N; long.: 26° 12'10.48" E).

Situl se află pe malul drept al pârâului Ciomortan, pe o terasă joasă, la vreo 3,7 km SE de biserica romano-catolică a comunei Poian (Fig. 1/9). Materialul arheologic este format din ceramică aparținând primei epoci a fierului.

Cultura Gáva

1) Fragment din marginea unei străchini cu buza rotunjită, din pastă degresată cu nisip cu bobul mic, cu suprafețe arse la negru, netezite și lustruite. Nedecorat. Dimensiune: db: 25 cm (Fig. 9/6).

2) Fragment din peretele unui vas, din pastă degresată cu nisip cu bobul mic și pietricele mărunte, partea exterioară fiind arsă la negru, netezită, partea interioară arsă la roșu. Partea exterioară a fost decorată cu caneluri late (Fig. 9/7).

3) Fragment din peretele unui vas, din pastă degresată cu nisip fin, arsă la cenușiu, cu suprafața netezită. Pe partea exterioară se află un buton în relief, împins din interiorul vasului (Fig. 9/8).

4) Fragment din peretele unui vas, din pastă degresată cu pietricele și ceramică pisată, cu suprafețe zgrunțuroase, arse la negru. Pe partea exterioară se observă trei caneluri subțiri, oblice (Fig. 9/9).

5) Fragment din peretele unui vas, făcut din pastă degresată cu nisip cu bobul mărunț, cu suprafețe arse la gri, cu pete brune. Suprafața exterioară este netezită și decorată cu caneluri, care probabil formau un decor în ghirlandă (Fig. 9/10).

10. Sânzieni (m. Kézdiszentlélek) – *Csorda délő* (lat.: 46° 1'36.72" N; long.: 26° 8'12.24" E)

Situl se află la dreapta drumului DN 11B între Târgu Secuiesc și Sânzieni, pe malul drept al pârâului Cașin, la vreo 600 m SE de stația de pompare (Fig. 1/10). În urma periegezelor a fost descoperită o așezare aparținând epocii dacice.

1) Fragment din marginea unei „fructiere” făcută la roată din pastă fină, cu buza orizontal-evazată, arsă la brun-cenușiu, cu suprafața netezită. Este decorată cu un brâu simplu. Dimensiune: db: 26 cm (Fig. 10/1).

2) Fragment din marginea unei oale cu buza ușor evazată, modelată cu mâna din pastă degresată cu nisip cu bobul mare. Suprafața exterioară a fost arsă la cenușiu închis, cea interioară la maroniu. În exterior se pot observa urmele unor incizii. Dimensiune: db: 19,2 cm (Fig. 10/2).

3) Fragment din peretele unui vas făcut la roată, din pastă degresată cu lut fin ars la cenușiu, cu suprafețe netezite. În exterior este decorat cu fascicule de linii drepte și orizontale (Fig. 10/3).

4) Fragment din peretele unui vas făcut la roată, din pastă degresată cu lut fin ars la cenușiu, cu suprafața exterioară lustruită. Este decorat cu o linie în val, ușor netezită pe suprafața vasului (Fig. 10/4).

5) Fragment de farfurie modelată cu mâna din pastă grosieră, cu buza rotunjită, ușor evazată, arsă la cărămiziu, cu interiorul negru și suprafețe zgrunțuroase. Nedecorat (Fig. 10/5).

6) Fragment de farfurie modelată cu mâna din pastă fină, cu buza rotunjită, ușor evazată, arsă la brun-cenușiu, cu suprafețe netezite. Pe fund are lipit un buton oval, având probabil un scop funcțional decât ornamental (Fig. 10/6).

7) Fragment de castron făcut la roată cu buza ușor trasă în afară. Este modelat din pastă fină, arsă la cenușiu. Nedecorat. Dimensiune: db: 26 cm (Fig. 11/1).

8) Fragment de oală cu buza dreaptă, modelată cu mâna, din pastă grosieră, arsă la brun, în exterior cu pete negre. Este decorată cu un buton plat, conic cu un diametru de 1,5 cm. Dimensiune: db: 26 cm (Fig. 11/2).

9) Fragment din marginea unei „fructiere” făcută la roată din pastă fină, cu buza evazată orizontal, arsă la cenușiu, cu suprafețe netezite. Este decorată cu un brâu simplu. Dimensiune: db: 28,2 cm (Fig. 11/3).

10) Fragment de ulcior, făcut la roată din pastă fină, cu buza trasă în exterior, arsă la cenușiu. Suprafața exterioară este lustruită și decorată cu un brâu simplu. Dimensiune: db: 13,6 cm (Fig. 11/4).

11) Fragment de vas cu buza dreaptă, făcut din pastă grosolană, cu ardere slabă, de culoare cenușie cu pete negre, cărămizii, brune. Are suprafețe zgrunțuroase. Decorat sub buză cu împunsături de degete, iar mai jos cu proeminente conice (Fig. 11/5).

12) Fragment din marginea unei „fructiere” făcută cu mâna, din pastă fină, cu buza evazată (aproape) orizontal, arsă la cărămiziu, cu suprafețe netezite. Nedecorat (Fig. 11/7).

13) Fragment de vas cu buza dreaptă, îngroșată, făcută din pastă grosolană, cu ardere slabă, de culoare brun-cenușie pe suprafața exterioară și neagră pe cea interioară. La circa 1,2 cm sub buză este perforat. Nedecorat (Fig. 11/6).

11. Târgu Secuiesc (m. Kézdivásárhely) – *Țodomia* (m. *Codómia*) (lat.: 46° 0'23.84" N; long.: 26° 8'46.44" E) (Fig. 1/11).

În partea nordică a orașului, în dreapta drumului care duce la pompele de apă, lângă calea ferată s-au descoperit fragmente de vase aparținând bronzului târziu.

1) Fragment de strachină calotiformă din pastă fină, cu buza rotunjită. A fost ars la negru, suprafața interioară prezentând urme de lustruire. Nedecorat. Dimensiune: db: 14 cm (Fig. 12/1).

2) Fragment din marginea unei străchini cu buza rotunjită și îngroșată, făcută din pastă fină. Suprafața exterioară a fost arsă la brun, cu pete cenușii, cea interioară la negru, netezită. Nedecorat. Dimensiuni: db: 15,8 cm; dm: 17 cm (Fig. 12/2).

3) Fragment de vas făcut din pastă semifină, ars la negru în exterior, netezit cu urme de lustruire și cărămiziu în interior. Pe partea superioară se pot observa urmele unui decor canelat (Fig. 12/3).

4) Fragment din peretele unui vas modelat din pastă semifină cu suprafețe arse la brun-cenușiu, cea exterioară fiind netezită. Decorul este format din caneluri înguste, verticale, despărțite între ele. Dimensiune: dm: 26 cm (Fig. 12/4).

5) Fragment din peretele unui vas modelat din pastă semifină cu suprafața exterioară arsă la negru, netezită, cea interioară la cărămiziu. Decorul este format pe partea superioară dintr-o linie orizontală canelată, sub care sunt mai multe caneluri oblice, late. Dimensiune: dm: 40 cm (Fig. 12/5).

6) Fragment de strachină calotiformă din pastă fină, cu buza rotunjită, cu suprafețe arse la negru, lustruite, pe partea exterioară cu pete cenușii. Nedecorat. Dimensiune: db: 31,4 cm (Fig. 12/6).

12. Turia – *Cariera de nisip* (lat.: 46° 1'5.15" N; long.: 26° 5'18.71" E).

Pe partea stângă a drumului Târgu Secuiesc – Turia (DJ 113), la vreo 180 de m, se află cariera de nisip, astăzi nefuncțională. În timpul cercetărilor de suprafață, în malul

abrupt s-au descoperit mai multe fragmente ceramice. Se vedea clar stratul de locuire (Fig. 1/12). Am reușit să adunăm material aparținând diferitelor epoci⁶.

Grupul Jigodin

1) Fragment din marginea unui vas modelat din pastă fină, ars la brun-cenușiu, cu suprafețe netezite. Este decorat cu motiv triunghiular, umplut cu linii oblice, făcute în tehnica șnurată (Fig. 13/1).

2) Fragment din buza unui vas de dimensiuni mijlocii, făcut din pastă fină, ars la cenușiu deschis, cu suprafețe netezite. Pe partea exterioară este decorat în trei rânduri orizontale, cu linii șnurate. Dimensiune: db: 6,5 cm (Fig. 13/2).

Cultura Gáva

3) Fragment din marginea unui vas de dimensiuni mari, făcut din pastă degresată cu nisip și pietricele. Suprafețele au fost arse la negru, cea exterioară fiind lustruită. Este decorat cu caneluri late, dispuse în ghirlandă (Fig. 13/3).

*

13. Imeni – com. Cătălina (m. Imecsfalva – Szentkatolna község) – *Parohia romano-catolică/Cimitirul romano-catolic/Cigány-pontk* (lat.: 45°56'22.42" N; 26° 9'57.69" E).

În imediata apropiere a bisericii romano-catolice (la NV de aceasta), în apropierea confluenței pârâului Ghelinta cu Râul Negru, pe o terasă ușor ridicată (continuarea *Dealului bisericii*) se află o așezare neolitică de tip *Starčevo-Criș* (Fig. 1/13). Așezarea continuă și pe teritoriul cimitirului⁷, și pe partea cealaltă a drumului, pe o terasă ușor ridicată, numită *Cigány-pontk*. De aici a fost colectat material atipic aparținând epocii bronzului și probabil eneoliticului⁸.

1) Fragment din marginea unui vas cu buza rotunjită, gât cilindric, făcut din pastă degresată cu nisip și pleavă. Suprafețele au fost arse la brun-cărămiziu, în interior este cenușiu închis. Nedecorat. Dimensiune: db: 28 cm (Fig. 9/1).

2) Fragment din peretele unui vas de mari dimensiuni, făcut din pastă degresată cu pleavă. Suprafața exterioară are culoare cărămizie, cea interioară cenușie. În secțiune se vede o linie neagră. La exterior este decorat cu un buton în relief (Fig. 9/2).

3) Fragment de vas cu picior, de formă tronconică, modelat din pastă degresată cu nisip fin și pleavă. Suprafețele au fost arse la brun, la exterior fiind netezit. Nedecorat. Dimensiune: df: 9,5 cm (Fig. 9/3).

4) Fragment din fundul unui vas, făcut din pastă degresată cu nisip și pleavă. Suprafețele au fost arse la brun, în exterior cu o pată cărămizie. Nedecorat. Dimensiune: df: 10 cm (Fig. 9/4).

5) Fragment de vas cu picior, de formă tronconică, făcut din pastă degresată cu nisip și pleavă. Suprafețele sunt de culoare brună și aspre la pipăit în interior, cu o pată neagră la exterior, suprafața fiind aici netezită. Nedecorat. Dimensiune: df: 14 cm (Fig. 9/5).

14. Lemnia (m. Lemhény) – *Fâneașă* (m. *Szénarét*) (lat.: 46° 2'35.12" N; long.: 26° 15'16.53" E).

Așezarea a fost prezentată cu alt prilej⁹, materialul descoperit fiind destul de sărac. Întrucât în urma noilor

⁶ Cu câțiva ani în urmă, colaboratorii Muzeului Național Secuiesc din Sfântu Gheorghe au făcut cercetări de suprafață, materialul rămânând inedit.

⁷ În Cavruc 1998, p. 65, nr. 139, așezarea este situată în cimitirul reformat. Această informație poate fi derutantă, întrucât bisericile reformată și romano-catolică au un cimitir comun.

⁸ Pentru bibliografie, vezi: Cavruc 1998, p. 65, nr. 139.

⁹ Puskás 2013, p. 159, nr. 7.

periegheze s-a descoperit un material foarte bogat de tip *Starčevo-Criș*, am considerat necesară prezentarea lui (Fig. 1/14).

1) Fragment din marginea unui vas de provizii, cu buza rotunjită, gât cilindric. Este modelat din pastă degresată cu nisip cu bobul mare și pleavă. În exterior a fost ars la brun, în interior la cenușiu închis, cu suprafețe zgrunțuroase. Este decorat cu împunsături oval-alungite. Dimensiune: db: 18 cm (Fig. 14/1).

2) Fragment din peretele unui vas cu corp globular, modelat din pastă grosolană, ars la cenușiu, cu pete roșii. Suprafețele sunt zgrunțuroase, cea exterioară fiind ornamentată cu unghia. Dimensiune: dm: 27,5 cm (Fig. 14/2).

3) Fragment din peretele unui vas, modelat din pastă degresată cu nisip și pleavă. Partea exterioară a fost arsă la cărămiziu, cea interioară la cenușiu, cu suprafețe zgrunțuroase. Este prevăzut cu o toartă în bandă. Decorul este format din linii incizate în zig-zag. Dimensiune: dm: 22 cm (Fig. 14/3).

4) Fragment de picior de vas cilindric. Este modelat din pastă degresată cu nisip cu bobul mare și pleavă, în exterior având culoarea cenușie, în interior roșie. Nedecorat (Fig. 14/4).

5) Fragment din peretele unui vas, modelat din pastă degresată cu nisip fin și pleavă. Suprafața exterioară este brun-deschisă, cea interioară cenușie, zgrunțuroasă. Decorul este format din linii incizate în zig-zag (Fig. 14/5).

6) Fragment de vas cu buza dreaptă, gât cilindric, făcut din pastă degresată cu nisip cu bobul mic și pleavă. În exterior are culoare brun-cenușie, în interior este negru. Are suprafețe zgrunțuroase. Nedecorat. Dimensiune: db: 21 cm (Fig. 15/1).

7) Fragment din marginea unui vas cu buza rotunjită, gât cilindric, făcut din pastă degresată cu nisip cu bobul mic și pleavă. Suprafața exterioară este roșie cu pete cenușii, cea interioară cenușie, zgrunțuroasă. Nedecorat. Dimensiune: db: 18 cm (Fig. 15/2).

8) Fragment de castron bitronconic, având buza rotunjită, modelat din pastă grosolană, degresat cu nisip și pleavă, cu suprafețe zgrunțuroase. A fost ars la cenușiu închis. Nedecorat. Dimensiuni: db: 22 cm; dm: 24 cm (Fig. 15/3).

9) Fragment de străchină bitronconică, cu buza rotunjită, făcută din pastă degresată cu ceramică pisată și pleavă, având suprafețe zgrunțuroase de culoare brun-deschis-cenușie. Nedecorat. Dimensiuni: db: 21 cm; dm: 22 cm (Fig. 15/4).

10) Fragment din fundul profilat al unui vas modelat din pastă grosieră, degresat cu nisip și pleavă. La exterior are culoare brună, în interior este cenușiu închis, având suprafețe zgrunțuroase. Este decorat cu linii incizate în zig-zag. Dimensiune: df: 16 cm (Fig. 15/5).

11) Fragment de vas cu buza dreaptă, gât cilindric, făcut din pastă degresată cu nisip cu bobul mare și pleavă. Suprafețele, arse la brun-cărămiziu, sunt zgrunțuroase. Nedecorat. Dimensiune: db: 23 cm (Fig. 16/1).

12) Fragment din marginea unui vas de dimensiuni mari, modelat din pastă degresată cu nisip cu bobul mare și pleavă, are suprafața exterioară brun închisă, zgrunțuroasă, cea interioară neagră, netezită. Este decorat cu impresiuni circulare și cu unghia (Fig. 16/2).

13) Lamă neretușată din silex balcanic, de culoare maronie. Dimensiuni: L: 5,8 cm; l: 1,92 cm (Fig. 16/3).

14-15) Două jumătăți din două rășnițe de piatră, cu urme clare de uzură (Fig. 16/4-5).

15. Lunga – Mun. Târgu Secuiesc (m. Nyújtód – Kézdivásárhely város) – *Íntorsurá* (m. *Kerülő*) (lat.: 46° 1'56.24" N; long.: 26°14'25.53" E).

La vreo 280 m de capătul actual al satului Lunga, pe dreapta drumului DN 11, de pe o terasă ridicată a Râului Negru s-au adunat fragmente ceramice aparținând probabil

culturii *Coțofeni* (Fig. 1/15). Într-un articol mai vechi, situl a fost menționat, însă din cauza materialului foarte fragmentar nu s-au putut face precizări¹⁰.

1) Fragment din buza unui vas, ușor evazat, modelat din pastă degresată cu nisip cu bobul mic, arsă la cenușiu închis, cu suprafețe zgrunțuroase. Partea exterioară a buzei este decorată cu mici impresiuni (Fig. 13/4).

2) Fragment din buza unui vas ușor evazat și îndoit în jos. Este modelat din pastă zgrunțuroasă, în exterior ars la brun-deschis, în interior la cenușiu. Pe partea exterioară a buzei apar mici incizii verticale (Fig. 13/5).

3) Fragment din marginea unui vas, modelat din pastă fină, arsă la cenușiu, cu suprafețe netezite. În exterior este decorat cu mici incizii verticale întrerupte de o mică proeminență în relief (Fig. 13/6).

4) Fragment din buza unui vas, ușor evazat, modelat din pastă degresată cu nisip cu bobul mic, în interior ars la negru, în exterior la cenușiu, cu suprafețe zgrunțuroase. Nedecorat (Fig. 13/7).

5) Piesă retușată (piesa pare a avea rețușe pe latura stângă/proximal și în partea distală). Dimensiuni: L: 4,6 cm; l: 3,8 cm (Fig. 13/8).

16. Târgu Secuiesc (m. Kézdivásárhely) – *Cimitirul reformat nou/Pompele de apă* (lat.: 45°59'46.92" N; long.: 26° 8'32.80" E).

În anul 2013, în partea de SE a orașului, pe o porțiune de terasă a pârâului Turia, mărginită de străzile Bem József (la N) și Fabricii (la SE), construirea pompelor de apă a dus la deranjarea unei așezări din epoca migrațiilor, sporadic fiind descoperite și fragmente din epoca bronzului, cultura Wietenberg¹¹. În profilul gropii săpate se vedeau urme clare ale complexelor adâncite în solul steril galben. Din păcate, nu s-au făcut cercetări arheologice preventive. La vreo 170 m S de acest loc, pe partea dreaptă a străzii Fabricii, se află *Noul cimitir reformat* (Fig. 1/16). Aici au fost adunate fragmente de vase tipice epocii migrațiilor. Din cimitirul reformat vechi (în vecinătatea pompelor de apă, pe partea stângă a străzii Bem József), în urma perieghezelor făcute în 2014 de Sztáncsuj S. József și de subsemnatul, s-a reușit colectarea de materiale caracteristice acestei epoci. Vecinătatea descoperirilor susmenționate sugerează o așezare întinsă, locuită în secolele III–IV e. n.

Cultura Wietenberg

1) Fragment din marginea unui vas, modelat din pastă fină, arsă la culoare neagră, cu suprafețe netezite. Se văd urmele unui decor, probabil triunghiuri fin incizate, umplute cu linii oblice realizate în aceeași manieră (Fig. 22/1).

2) Fragment din peretele unui vas, modelat din pastă zgrunțuroasă, arsă la cărămiziu. Partea exterioară a fost decorată cu măturica (Fig. 22/2).

Cultura Sântana de Mureș – Černjachov

3) Fragment din marginea unui bol mic, modelat cu mâna din pastă zgrunțuroasă, ars la cenușiu închis, cu o pată cărămizie. Nedecorat. Dimensiune: db: ≈ 12 cm (Fig. 22/3).

4) Fragment din marginea unui vas cu buza evazată și ușor îngroșată. Este făcut la roată din pastă zgrunțuroasă, arsă la cenușiu. Nedecorat. Dimensiune: db: 15,5 cm (Fig. 22/4).

¹⁰ Puskás 2013, p. 160, nr. 9.

¹¹ În anul 1882, Nagy Géza a efectuat săpături arheologice, în urma cărora a fost identificat un „cimitir barbar”, aparținând epocii migrațiilor (Nagy 1882, p. 158). La N. Boroffka situl apare ca „Stadtteil Ruseni” (Boroffka 1994, p. 85, nr. 466).

5) Fragment din marginea unei străchini cu buza ușor evazată, făcută la roată, din pastă fină, arsă la cenușiu-gălbui. Nedecorat. Dimensiune: db: 18,2 cm (Fig. 22/5).

6) Fragment din baza unui vas modelat cu mâna, din pastă zgrunțuroasă, cu suprafața interioară arsă la negru, cea exterioară la cărămiziu. Nedecorat. Dimensiune: df: ~ 13 cm (Fig. 22/6).

7) Fragment de greutate de lut în formă de trunchi de piramidă, arsă la temperatură scăzută (arsă secundar?). Suprafața are culoarea brun-cenușie, interiorul este cenușiu. La jumătate este perforat. Dimensiune: l: 13,3 cm; l: 8 cm (Fig. 22/7).

8) Râșniță de piatră, cu ambele părți păstrate integral. Partea metalică încă se păstrează. Este posibil să aparțină epocii medievale. S-a descoperit la vreo 0,3 m de solul actual, într-un strat cu cioburi de secolele III–IV e. n (Fig. 23/1).

9) Fragment din marginea unei străchini cu buza ușor evazată, făcută la roată, din pastă fină, arsă la cenușiu, cu suprafețe lustruite. Nedecorat. Dimensiune: db: 24,5 cm (Fig. 21/1)¹².

10) Fragment din marginea unui vas făcut cu mâna din pastă degresată cu pietricele, arsă la culoare cenușie. Partea exterioară este decorată cu fascicule de linii ondulate (Fig. 21/2).

11) Fragment dintr-un vas cu buza trasă în afară, făcut la roată, din pastă degresată cu nisip cu bobul mic. Are suprafețe zgrunțuroase, arse la cenușiu închis. Nedecorat. Dimensiune: db: 14 cm (Fig. 21/3).

12) Fragment din marginea unei străchini bitronconice cu buza ușor evazată, făcută la roată, din pastă fină, arsă la brun deschis-gălbui, cu suprafețe lustruite. Nedecorat (Fig. 21/4).

13) Fragment din marginea unei străchini, făcută la roată rapidă, din pastă fină. Este arsă la cenușiu, fără decor. Dimensiune: dm: 25 cm (Fig. 21/5).

14) Fragment din marginea unui Krausengefäss, făcut la roată, din pastă degresată cu nisip cu bobul mare. Este ars la cenușiu, cu suprafețe zgrunțuroase. Pe partea exterioară este o pată brun-deschis. Este decorat cu o linie ondulantă (Fig. 21/6).

15) Fragment din partea de sus (umăr) a unui Krausengefäss, făcut la roată, din pastă degresată cu nisip cu bobul mic. Este ars la cenușiu, cu suprafețe zgrunțuroase. Pe partea exterioară este decorat cu fascicule de linii drepte și ondulate (Fig. 21/7).

17. Târgu Secuiesc (m. Kézdivásárhely) – *Șinca/Bota* (m. Sinka/Bóta) (lat.: 46° 0'47.82" N; long.: 26° 8'28.62" E) (Fig. 1/17)

În perioada anterioară, în partea nordică a orașului Târgu Secuiesc, pe locul numit *Șinca*, s-au făcut cercetări de suprafață care au avut drept rezultat identificarea unei așezări din bronzul târziu și din epoca dacică¹³. În 2013, în urma noilor periegheze, s-au descoperit câteva fragmente ceramice care aparțin bronzului mijlociu.

Cultura Wietenberg

1) Fragment din marginea unei străchini lobate, cu buza invazată, făcută din pastă degresată cu nisip cu bobul mic și pietricele mărunte. Suprafețele au fost arse la cenușiu, cea exterioară fiind lustruită. Partea interioară a buzei este decorată cu un motiv în zig-zag, compus din câte patru linii incizate, iar

pe partea exterioară sunt trei benzi înguste, umplute cu hașuri în rețea. De la partea superioară pornește o bandă verticală, cu romburi incizate, nedecorate, iar triunghiurile formate sunt hașurate. Dimensiune: dm: 30 cm (Fig. 17/1).

2) Fragment de ceașcă, din pastă degresată cu nisip fin, cu buza trasă în exterior, arsă la cenușiu. Corpul vasului este decorat cu caneluri oblice. De la umărul recipientului pornea o toartă, cel mai probabil înălțată. Dimensiune: dm: 19,2 cm (Fig. 17/2).

Cultura Noua

3) Fragment din buza unei străchini, din pastă degresată cu nisip cu bobul mic, cu suprafețe zgrunțuroase, arse la cenușiu. Sub marginea vasului este un brâu simplu, orizontal. Dimensiune: db: 30 cm (Fig. 17/3).

4) Fragment de kantharos, cu buza evazată și corpul bombat. Făcut din pastă degresată cu nisip fin, arsă la negru, suprafețe netezite, cea exterioară lustruită. Corpul vasului este nedecorat, cu o toartă supraînălțată cu buton. Dimensiuni: db: 20,2 cm; dm: 28,4 cm (Fig. 17/4).

5) Fragment de kantharos, cu buza invazată, făcut din pastă degresată cu nisip cu bobul mic, cu suprafețe arse la maro, zgrunțuroase. Corpul vasului este nedecorat, fragmentul păstrat are o toartă supraînălțată cu creastă. Dimensiuni: db: 9 cm; dm: 15,7 cm (Fig. 17/5).

6) Fragment de „cuțit de piatră” (Krummesser) din gresie, șlefuit, cu vârful rotunjit. Dimensiune: L: 9,8 cm (Fig. 19/1).

Cultura Gáva

7) Fragment din peretele unui vas făcut din pastă fină, cu suprafața exterioară arsă la negru, netezit, cea interioară la brun deschis. Decorul este format din caneluri oblice (aproape verticale), subțiri, sub care se află un brâu orizontal tras din peretele vasului. Dimensiune: dm: 22 cm (Fig. 18/1).

8) Fragment din peretele unui vas, de formă rotundă (fusaioală?). Pasta degresată cu nisip cu bobul mic, arsă la cenușiu, suprafața exterioară lustruită (Fig. 18/2).

9) Fragment din peretele unui vas făcut din pastă grosieră, cu suprafața exterioară arsă la negru, lustruită, cea interioară arsă la brun. Decorul este format din caneluri oblice (aproape verticale), subțiri, despărțite între ele (Fig. 18/3).

10) Fragment din peretele unui vas făcut din pastă grosieră, cu suprafețele arse la cărămiziu, cea exterioară fiind lustruită. Pe corp există o nervură verticală, împinsă din interiorul vasului (Fig. 18/4).

11) Fragment de vas făcut din pastă grosieră, ars la negru în exterior, cu suprafața netezită și brun în interior. Decorul este format dintr-un buton conic, sub care sunt vârful unei ghirlande canelate (Fig. 18/5).

12) Fragment din marginea unui vas cu buza evazată, făcut din pastă fină, cu partea exterioară arsă la negru, cea interioară la brun. Suprafețele au fost lustruite. În jos se poate observa vârful unui decor de ghirlande canelate (Fig. 18/6).

13–14) Fragmente din peretele unor vase făcute din pastă degresată cu nisip și ceramică pisată, cu suprafața interioară arsă la brun, cea exterioară la negru, acestea fiind lustruite și decorate cu caneluri (Fig. 19/5–6).

15) Fragment din marginea unei străchini calotiforme, cu buza invazată, modelată din pastă grosieră. Arsă la negru, cu o pată cenușie în exterior. Buza este decorată cu caneluri oblice („Turbanrand”). Dimensiune: db: 29,5 cm; dm: 31 cm (Fig. 20/1).

16) Fragment din marginea unei străchini calotiforme, cu buza rotunjită, făcută din pastă degresată cu nisip cu bobul mărunț și ceramică pisată. Suprafețele au fost arse la cenușiu. Nedecorat. Dimensiune: db: 28 cm (Fig. 20/2).

¹² Materialul prezentat mai jos (nr. 9–15) provine din *Noul cimitir reformat*.

¹³ Pentru detalii, vezi Puskás 2013, p. 157–158. *Sinka* se numește teritoriul dintre DN 11B – calea ferată – drumul de pământ, care duce la pompele de apă. Teritoriul la est de calea ferată se numește *Bota*. În ambele locuri s-au descoperit materiale aparținând culturii Gáva.

17) Fragment de oală din pastă grosieră, cu suprafața exterioară arsă la negru, lustruită, cea interioară la cărămiziu. Pe umăr este decorată cu două caneluri orizontale, sub care sunt caneluri oblice, aproape verticale (Fig. 20/3).

18) Fragment din peretele unui vas cu umărul lătit, modelat din pastă degresată cu nisip cu bobul mare, ars la brun, cu pete cenușii, cu suprafața exterioară lustruită. Pe umăr este aplicat un mic buton conic. Dimensiune: dm (fără buton): 22,8 cm (Fig. 20/4).

19) Fragment de strachină calotiformă din pastă fină. Suprafața exterioară a fost arsă la brun-cenușiu, cu urme de lustruire, cea interioară la negru. Partea interioară a fost decorată cu caneluri înguste, dispuse cel mai probabil sub forma unui motiv stelar. Dimensiune: dm: 20 cm (Fig. 20/5).

Perioada LaTène

20) Fragment din buza unei „fructiere”, modelată cu mâna, cu buza dreaptă trasă în exterior, făcută din pastă fină. Suprafețe arse la negru, lustruite. Nedecorat (Fig. 19/2).

21–22) Fragmente din partea inferioară a unor vase, făcute la roată rapidă, din pastă fină. Suprafețe arse la cenușiu, partea exterioară a unui exemplar a fost lustruită. Nedecorate (Fig. 19/3–4).

CONCLUZII

Cele mai vechi descoperiri aparțin neoliticului, respectiv culturii Starčevo-Criș. Un bogat material a fost adunat de la Lemnia – *Fâneăță*. Vasele, de dimensiuni mijlocii, erau făcute din pastă degresată cu nisipi și/sau pleavă, arse la temperaturi nu prea înalte (diferențe de culoare între suprafețele și miezul pereților), cu gât cilindric și corp bombat. Întâlnim exemplare nedecorate sau decorate cu ciupituri și impresiuni pe toată suprafața recipientului. Altele sunt decorate cu incizii în zig-zag sau cu barbotină. Ceramica fină este reprezentată de străchini bitronconice, cu suprafețe netezite, neornamentate. Atât la Lemnia, cât și la Imeni au fost adunate fragmente de vase cu picior tubular. Pentru formele și decorul ceramicii, analogii găsim la Turia, Leț¹⁴, Țaga¹⁵, Zăuan¹⁶, Perieni¹⁷ etc. Pentru încadrarea cronologică a materialului, ne stau la dispoziție fragmentele ceramice. Pe baza cercetărilor și a analogiilor citate, putem afirma că așezarea de la Lemnia – *Fâneăță* aparține fazei IIIB–IVA a culturii Starčevo-Criș, perioadă în care a fost neolitizată partea estică a Transilvaniei,¹⁸ în termenii cronologiei absolute între 5800/5700 și post-5600/5500¹⁹.

Materialul descoperit la Imeni – „*Kimenő ponk*” este fragmentar și atipic pentru încadrarea culturală. Decorul pictat este tipic pentru neolitic și eneolitic, iar fragmentul de *Krummesser* sugerează și o locuire din epoca bronzului²⁰. Perioadei târzii a epocii eneolitice s-ar putea să-i aparțină așezarea de la Lunga – *Întorsură*, însă materialul este puțin și fragmentar. Cele mai apropiate analogii pentru inciziile scurte, dispuse vertical și aplicația în formă de „boabe de linte” sunt cunoscute la Locusteni, Oradea, Nandru²¹ etc., din așezări aparținând culturii Coțofeni. Acest motiv este răspândit din faza incipientă până în faza finală²².

Materialul epocii bronzului timpuriu (grupul Jigodin) este redus, dar tipic. Pentru ceramica decorată cu șnur, analogii apropiate sunt cunoscute la Sâncrăieni²³, Sfântu Gheorghe, Moacșa²⁴, Lelicieni²⁵ etc. Din punct de vedere cronologic, poate fi paralelizat cu faza B a culturii Schneckenberg și Coțofeni III²⁶.

Următoarea perioadă reprezentată este epoca mijlocie a bronzului. În trei localități s-a găsit material aparținând culturii Wietenberg²⁷. La Imeni – *Dealul bisericii* au fost descoperite fragmente de vase cu profil în formă de S din pastă fină și zgrunțuroasă, decorate cu brâu orizontal pe gât, cu impresiuni (VE2), respectiv impresiuni triunghiulare pe buza vaselor în două sau trei rânduri (VD47). Străchinile sunt de formă semisferică (TD1b) sau cu profilul în formă de S (TD3b, TD3d). Decorul constă în brâu simplu, orizontal (VE1), impresiuni oval-alungite (VD5) sau caneluri late, oblice (VA11). Vasul lobat de tip TE1c, descoperit la Imeni și la Târgu Secuiesc – *Șinca/Bota*, tipic pentru această manifestare culturală, este de obicei nedecorat sau decorat cu benzi hașurate (VD4), romburi verticale incizate sub loburi (VD20). La Imeni au fost descoperite câteva fragmente decorate cu meandre, umplute cu împunsături simultane (Zahnstempelung – VC18), cu linii multiple, incizate în zig-zag (VD14). Mai multe fragmente au pe suprafața exterioară urmele decorului cu măturica. Pentru încadrarea cronologică a așezărilor, ne stau la dispoziție fragmentele ceramice. Străchinile de

¹⁴ Ciută 1997, p. 23, Pl. IX/1–7; p. 29, Pl. XV/7–8, 10; Lazarovici 1996, p. 44, Fig. 3/8–9.

¹⁵ Kalmar 1983, p. 364, Fig. 1/6, 8; p. 365, Fig. 2/8, 13–15; p. 368, Fig. 5/2.

¹⁶ Lazarovici, Lakó 1981, p. 20, Fig. 5/13–21; p. 23, Fig. 7/1, 7; p. 30, Fig. 13/4, 6.

¹⁷ Petrescu-Dîmbovița 1957, p. 71, Fig. 4/3, 7–8.

¹⁸ Lazarovici 1996, p. 29–31; Ciută 1997, p. 15–16.

¹⁹ Luca et alii 2011, p. 14–15.

²⁰ Kopacz 2011, p. 77–81.

²¹ Roman 1976, p. 161, Pl. 61/1; p. 166, Pl. 66/6; p. 168, Pl. 68/11.

²² Roman 1976, p. 27.

²³ Székely 1957, p. 155, Fig. 7/9

²⁴ Székely 1997, p. 166, Pl. XLV/7, p. 161, Pl. XL/2.

²⁵ Roman et alii 1973, p. 565, Pl. 2/7–8.

²⁶ Roman 1986, p. 51, Fig. 7.

²⁷ Forma vaselor și motivele de decor au fost stabilite după Boroffka 1994.

tip TD1b și TD3d sunt forme adesea întâlnite pe tot parcursul culturii, însă tipul TD3b a fost descoperit în cele două straturi superioare de la Derșida, aparținând fazei III a culturii Wietenberg²⁸. Această datare este confirmată și de fragmentele decorate cu Zahnstempelung și meandre, motive și tehnică de ornamentație folosită pe parcursul acestei perioade²⁹. Fragmentele descoperite la Târgu Secuiesc – *Șinca/Bota* și *Pompele de apă* aparțin probabil fazei a II-a sau a III-a de evoluție, în termenii cronologiei absolute între 1900/1800 și 1500/1400 î. Chr.³⁰.

Vestigiile culturii Noua au apărut la Târgu Secuiesc – *Șinca/Bota*, unde au fost descoperite fragmente din cești de tip *kantharos* cu toartă cu creastă și buton. Astfel de recipiente sunt tipice pentru această cultură a epocii bronzului și sunt cunoscute pe toată aria de răspândire din vestul Transilvaniei până la Nistru³¹. Vase de acest tip apar frecvent în morminte și în așezări³², mai precis în cenușarele de la marginea așezărilor. Dimensiunile sociale ale acestor vase au fost dezbătute recent de L. Dietrich³³. Pe acest loc a fost găsit faimosul buton de os, decorat cu șapte cârlige ce închid câte un cerc³⁴. Obiecte similare sunt cunoscute din mediul cultural Noua³⁵.

Ceramica din perioada finală a bronzului târziu (cultura Gáva) este cunoscută din trei descoperiri. Din păcate, cele descoperite la Poian și Turia sunt puține la număr și fragmentare, cu elemente insuficiente pentru o datare precisă. Contrar acestei situații este descoperirea de la Târgu Secuiesc – *Șinca/Bota*, de unde a fost colectat un material bogat. O cantitate importantă de ceramică aparține vaselor etajate, de culoare neagră la exterior și cărămizie la interior sau maronie, cu buza evazată, decorate cu caneluri late, oblice sau în ghirlandă. Apar butonii conici simpli sau legați cu caneluri semicirculare. Vase și ornamentații asemănătoare apar în așezările de la Poian³⁶, Reci³⁷, Mediaș³⁸,

Teleac³⁹ etc. Străchinile calotiforme sunt reprezentate de exemplare cu buza simplă, rotunjită sau invazată, decorate cu caneluri („Turbanrand”). De obicei sunt făcute din pastă fină, cu suprafețe lucrate minuțios, lustruite. Decorul pe partea superioară a vaselor (gât) lipsește, dar butonii conici de dimensiuni reduse ne sugerează plasarea așezării într-un orizont Gáva II. Această datare pare confirmată și de lipsa ornamentului cu „piepten” („Kammstrich”)⁴⁰. Din punct de vedere cronologic, această perioadă a culturii Gáva este plasată la nivel de Ha B1–2, ceea ce în cronologie absolută înseamnă perioada cuprinsă între a doua jumătate a sec. XI și prima jumătate a sec. IX î. Chr.⁴¹.

Fragmente ceramice, caracteristice La Tène-ului dacic, au fost descoperite în cinci localități. De la Cătălina – *Lângă drumul mare* și Târgu Secuiesc – *Șinca/Bota* avem doar câteva cioburi făcute la roată și cu mâna. Mai bogate sunt siturile de la Imeni – *Dealul bisericii*, Mereni – *Pământul lui Bence* și Sânzieni – *Csorda délő*. Ceramica făcută cu mâna este reprezentată de fragmente de borcane și de „fructiere”, decorate cu incizii, brâie simple orizontale și butoni în relief. Fructierele modelate cu mâna sunt nedecorate. Analogii pentru recipientele modelate cu mâna cunoaștem la Surcea, Reci⁴², Sighișoara, Sf. Gheorghe⁴³ etc. Vasele făcute la roată sunt modelate din pastă fină, de culoare cenușie, de calitate superioară. Fragmentele aparțin unor recipiente de mari dimensiuni, fructiere și câni. Decorul vaselor de provizii constă din fascicule de linii incizate, drepte sau ondulate. Fructierele sunt nedecorate. Pentru fructiere, analogii cunoaștem la Cetățuia, Merești, Sânzieni, Jigodin, Poian⁴⁴ etc., iar pentru fragmentul de cană la Târgu Secuiesc și Cernat⁴⁵. Pe baza analogiilor și a materialului ceramic, așezările pot fi datate între secolele I a. Chr. – I p. Chr.

Așezări aparținând culturii Sântana de Mureș-Černjachov (sfârșitul secolului III – secolul IV d. Chr.) sunt cunoscute din cinci descoperiri. Cele de la Cătălina sunt relativ apropiate și nu excludem să aparțină unei singure așezări. Cel de la Mereni este situat pe o terasă joasă, aproape de pârâul Ciomortan. Pe o terasă dominantă se află așezarea de la Târgu Secuiesc. Materialul ceramic cuprinde recipiente

²⁸ Boroffka 1994, p. 250.

²⁹ Andrițoiu 1992, p. 52.

³⁰ Munteanu 2010, p. 183; Dietrich 2014, p. 63.

³¹ Pentru analogii, vezi: Andrițoiu 1992, p. 221, Pl. 53; Dietrich 2011, p. 118, Fig. 2; Florescu 1991, p. 184, Fig. 12/4, 6, 9 etc.

³² Florescu 1964, p. 150.

³³ Dietrich 2011.

³⁴ Székely 1978, p. 289.

³⁵ Florescu 1991, p. 325, Fig. 153.

³⁶ Méder 2006, p. 52, Tafel 3/2, p. 57, Tafel 8/3, p. 58, Tafel 9/1–3.

³⁷ Székely 1966, p. 47, Pl. II/3

³⁸ Pankau 2004, Tafel 2/1

³⁹ Ciugudean 2011, p. 96, Pl. IX/2, p. 97, Pl. X/6.

⁴⁰ Ciugudean 2011, p. 76.

⁴¹ Ciugudean 2010, Fig. 4.

⁴² Crișan 2000, Planșa 24/4; Planșa 25/8.

⁴³ Crișan 1969, Pl. LXXVIII/7; Pl. LXXV/4.

⁴⁴ Crișan 2000, Planșa 76–81.

⁴⁵ Crișan 2000, Planșa 49; Planșa 50/4.

făcute cu mâna și la roată. Cele făcute cu mâna sunt din pastă grosolană, aspră la pipăit, arse în mediu reducător. De cele mai multe ori poartă urme de ardere secundară. Foarte probabil erau folosite în viața de zi cu zi. Sunt nedecorate, sau pe partea superioară (gât, umăr) apar linii incizate drepte sau ondulate. O parte a ceramicii de uz comun era făcută la roată. Analogii apropiate sunt cunoscute în așezările și cimitirele de la Sfântu Gheorghe⁴⁶, Bârlad⁴⁷, Odorheiu Secuiesc⁴⁸, Sântimbru, Sânsimion⁴⁹ etc. Ceramica fină este formată, de cele mai multe ori, din străchini făcute la roată, de formă bitronconică, cu buza evazată, arse la cenușiu de diferite nuanțe și cenușiu-gălbui. Tot din ceramică fină erau făcute câteva oale descoperite la Cătălina – *Dealul mic* și *La cruce*, de culoare cărămizie, cu suprafețe lustruite. Similare străchinilor descoperite sunt cele de la Odorheiu Secuiesc⁵⁰, Mihăileni⁵¹, Mihălășeni⁵², Filiaș⁵³ etc.

Epocii moderne îi aparțin fragmentele de cahle descoperite la Lunga – *Grădina Szalai*. Compoziția simetrică, de tip infinit, cu arce suprapuse, apare în a doua jumătate a secolului XVI, urmând ca în secolul următor să fie produsă pe o scară largă de către atelierele habane și cele locale⁵⁴. Piese cu decor similar sunt cunoscute la Cluj-Napoca, Făgăraș, Racoșul de Jos⁵⁵, Zăbala⁵⁶, Lăzarea, Miercurea Ciuc⁵⁷, Sibiu⁵⁸ etc. Locul de proveniență a pieselor nu poate fi stabilit cu siguranță, dar pare verosimil că erau făcute în unul dintre centrele de olari din zonă, la Târgu Secuiesc sau Brețcu⁵⁹. Analogii pentru fragmentele de vase descoperite sunt cele de la Ojduța, Cheile Vârghișului⁶⁰, Lunga⁶¹, care au fost datate în secolele XV–XVII. Pietrele și petele de chirpic sugerează o locuință aparținând epocii

moderne (conac? – sec. XV–XVII). Această ipoteză ar putea fi confirmată/infirmită prin săpături arheologice.

BIBLIOGRAFIE

- Andrițoiu 1992 – I. Andrițoiu, *Civilizația tracilor din sud-vestul Transilvaniei în epoca bronzului*, BiblThrac 2, București, 1992.
- Bordi 2009 – Zs. L. Bordi, *Székely fazekasság a 13-16. században/Ceramica din secuime în secolele XIII-XVI*, în: *A székelyek. A kereszténység védelmezői/Secuii. Apărătorii creștinătății. Kiállításkatalógus/Catalog de expoziție*, Sfântu Gheorghe, 2009, p. 33–37.
- Boroffka 1994 – N. G. O. Boroffka, *Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa*, UPA 19, Bonn, 1994.
- Botár 2011 – I. Botár, *A Marosszentanna-Csernyahov kultúra régészeti emlékei a Csiki-medencében I*, în: Zs. Körösfői (ed.), *Publicațiile Muzeului Molnár István 3. Transilvania și relațiile ei în epoca migrațiilor timpurii*, Cristuru Secuiesc, 2011, p. 15–38.
- Cavruc 1998 – V. Cavruc (ed.), *Repertoriul Arheologic al județului Covasna*, SMA 1, Sfântu Gheorghe, 1998.
- Ciugudean 2010 – H. Ciugudean, *The Late Bronze Age in Transylvania (With primary focus on the central and Southern area)*, în: L. Marta (ed.), *Amurgul mileniului II a. Chr. în Câmpia Tisei și Transilvania/Das ende des 2. Jahrtausendes v. Chr. auf der Theiß-Ebene und Siebenbürgen. Simpozion/Symposium. Satu Mare 18–19 iulie 2008*, StudCom Satu Mare 26, 1, 2010, p. 157–202.
- Ciugudean 2011 – H. Ciugudean, *Periodizarea culturii Gáva în Transilvania în lumina noilor cercetări*, Apulum 48, 2, 2011, p. 69–102.
- Ciută 1997 – M. M. Ciută, *Contribuții la repertoriul arheologic al neoliticului timpuriu în Depresiunea Brașovului*, Apulum 34, 1997, p. 5–35.
- Crișan 1969 – I. H. Crișan, *Ceramica daco-getică cu specială privire la Transilvania*, București, 1969.
- Crișan 2000 – V. Crișan, *Dacii din estul Transilvaniei*, SMA 2, Sfântu Gheorghe, 2000.
- Dietrich 2011 – L. Dietrich, *Gânduri asupra dimensiunilor sociale ale vaselor de tip kantharos din cultura Noua*, în: D. Măgureanu, D. Măndescu, S. Matei (eds.), *Archaeology: making of and practice. Studies in honor of Mircea Babeș at his 70th anniversary*, Pitești, 2011, p. 115–122.
- Dietrich 2014 – L. Dietrich, *Datele radiocarbon din așezarea aparținând epocii bronzului de la Rotbav (jud. Brașov, România)*, SCIVA 65, 1–2, 2014, p. 59–70.
- Florescu 1964 – A. C. Florescu, *Contribuții la cunoașterea culturii Noua*, ArhMold 2–3, 1964, p. 143–216.
- Florescu 1991 – A. C. Florescu, *Repertoriul culturii Noua-Coslogeni din România. Așezări și necropole*, CCDJ 9, Călărași.
- Gazda 1997–1998 – E. Gazda, *Centre de olari din Trei Scaune/Háromszéki fazekas központok*, în: *Centre de olari din sud-estul Transilvaniei/Fazekas központok délkelet-Erdélyben Vol. I. Catalog de expoziție/Kiállítási katalógus*, Sfântu Gheorghe, 1997–1998, p. 47–82.
- Kalmar 1983 – Z. Kalmar, *Descoperiri neolitice la Țaga*, ActaMN 20, 1983, p. 359–370.
- Kémenes 2005 – M. Kémenes, *Kályhacsempék Csík-, Gyergyó- és Kászonszékből. 14-18. század*, Cluj-Napoca, 2005.
- ⁴⁶ Székely 1969, Planșa XIII/1; Planșa XV/2; Planșa XXIV/3.
- ⁴⁷ Palade 2004, p. 412, Fig. 84/4; p. 425, Fig. 95/1; p. 431, Fig. 101/4.
- ⁴⁸ Körösfői et alii 2010, p. 36/39–40.
- ⁴⁹ Botár 2011, p. 32, 8. tábla/11–12; p. 38, 14. tábla/1–2, 4–5.
- ⁵⁰ Körösfői et alii 2010, p. 30/26; p. 31/28; p. 33/33.
- ⁵¹ Botár 2011, p. 35, 11. tábla/7.
- ⁵² Șovan 2009, Planșa 13/M17/13–14; Planșa 37/M69/3.
- ⁵³ Körösfői 2011, p. 155, 21. tábla/5.
- ⁵⁴ Marcu-Istrate 2004, p. 112; Pozsony – Kinda 2011, 11–12.
- ⁵⁵ Marcu-Istrate 2004, p. 358, Planșa 20/2; p. 366, Planșa 28/34–35; p. 367, Planșa 29/39; p. 418, Planșa 80/225–226, 228; p. 463, Planșa 124/160.
- ⁵⁶ Pozsony, Kinda 2011, p. 29/5.
- ⁵⁷ Kémenes 2005, 54. Tábla/1; 56. Tábla/1.
- ⁵⁸ Végh 1977, p. 60, 18. ábra/b.
- ⁵⁹ Gazda 1997–1998, p. 47–82.
- ⁶⁰ Bordi 2009, p. 72/72; p. 73/73–75; p. 74/77.
- ⁶¹ Puskás 2010, p. 234, 4. tábla.

- Kopacz 2011 – J. Kopacz, *Cuțitele curbe de tip krummesser – la periferia industriei litice cioplite*, SP 8, 2011, p. 75–98.
- Körösfi 2011 – Zs. Körösfői, *A Marosszentanna-Csernyahov kultúra lelőhelyei a Nagy-Küküllő felső folyása mentén*, în: Zs. Körösfői (ed.), *Publicațiile Muzeului Molnár István 3. Transilvania și relațiile ei în epoca migrațiilor timpurii*, Cristuru Secuiesc, 2011, p. 95–160.
- Körösfi et alii 2010 – Zs. Körösfői, Zs. Nyárádi, A. Sófalvi, *Bronzkori népek és vizigótok Székelyudvarhely határában. Kiállítás- és szakkatalógus*, Odorheiu Secuiesc, 2010.
- Lazarovici 1996 – Gh. Lazarovici, *Din istoria străveche a Carpaților Răsăriteni*, Angustia 1, 1996, p. 27–49.
- Lazarovici, Lakó 1981 – Gh. Lazarovici, É. Lakó, *Săpăturile de la Zăuan – Campania din 1980 și importanța acestor descoperiri pentru neoliticul din nord-vestul României*, ActaMN 18, 1981, p. 13–44.
- Luca et alii 2011 – S. A. Luca, C. I. Suci, F. Dumitrescu-Chioar, *Starčevo-Criș culture in Western part of Romania – Transylvania, Banat, Crișana, Maramureș, Oltenia and Western Muntenia: repository, distribution map, state of research and chronology*, în: S. A. Luca, C. Suci (eds.), *The first Neolithic sites in Central/South-east European transect. Volume II. Early Neolithic (Starčevo-Criș) sites on the territory of Romania*, BARIntSer 2188, Oxford, 2011, p. 7–17.
- Marcu-Istrate 2004 – D. Marcu-Istrate, *Cahle din Transilvania și Banat de la începuturi până la 1700*, BMBH 9, Cluj-Napoca, 2004.
- Méder 2006 – L.-L. Méder, *Hallstattische Keramik aus Poian-Kőhát*, Marisia 28, 2006, p. 43–59.
- Munteanu 2010 – R. Munteanu, *Începutul bronzului mijlociu în depresiunile marginale ale Carpaților Orientali*, BMA 24, Piatra-Neamț, 2010.
- Nagy 1882 – G. Nagy, *Jelentés a Kézdi-Vásárhelyen f. évi ápril 13. és 14-én tett ásatásokról*, Nemere 40, 1882, p. 158.
- Palade 2004 – V. Palade, *Așezarea și necropola de la Bârlad – Valea Seacă secolele III–IV. Monografie*, București, 2004.
- Pankau 2004 – C. Pankau, *Die älterhallstattzeitliche Keramik aus Mediaș/Siebenbürgen*, UPA 109, Bonn, 2004.
- Petrescu-Dîmbovița 1957 – M. Petrescu-Dîmbovița, *Sondajul stratigrafic de la Perieni (reg. Iași, r. Bîrlad)*, MCA 3, 1957, p. 65–82.
- Pozsony, Kinda 2011 – F. Pozsony, I. Kinda, *A Csángó Néprajzi Múzeum kandallócsespe gyűjteménye*, Zăbala – Cluj-Napoca, 2011.
- Puskás 2010 – J. Puskás, *16-17. Századi kályhaszemek és kályhacsespe-töredékek egy nyújtódi pincéből*, Acta Siculica 2010, p. 227–234.
- Puskás 2013 – J. Puskás, *Adatok Kovászna megye régészeti repertóriumához I*, Acta Siculica 2012–2013, p. 155–206.
- Roman 1976 – P. I. Roman, *Cultura Coțofeni*, BA 26, București, 1976.
- Roman 1986 – P. Roman, *Perioada timpurie a epocii bronzului pe teritoriul României*, SCIVA 37, 1986, 1, p. 29–55.
- Roman et alii 1973 – P. Roman, J. Pál, Cs. Horváth, *Cultura Jigodin. O cultură cu ceramică șnurată în estul Transilvaniei*, SCIV 24, 1973, 4, p. 559–574.
- Székely 1957 – Z. Székely, *Cercetările și săpăturile de salvare executate de Muzeul Regional din Sf. Gheorghe în anul 1955*, MCA 3, 1957, p. 149–159.
- Székely 1966 – Z. Székely, *Așezări din prima vîrstă a fierului în sud-estul Transilvaniei*, Brașov, 1966.
- Székely 1969 – Z. Székely, *Materiale ale culturii Sintana de Mureș din sud-estul Transilvaniei*, Aluta 1, 1969, p. 7–90.
- Székely 1978 – Z. Székely, *Butonul de os de la Tîrgu Secuiesc (jud. Covasna)*, SCIVA 29, 2, 1978, p. 289–290.
- Székely 1997 – Zs. Székely, *Perioada timpurie și începutul celei mijlocii a epocii bronzului în sud-estul Transilvaniei*, BiblThrac 21, București, 1997.
- Șovan 2009 – O. L. Șovan, *Necropola de tip Sântana de Mureș-Černjácov de la Mihălășeni (județul Botoșani)*, Târgoviște, 2009.
- Végh 1977 – O. Végh, *A kalotaszegi fazekasság*, București.

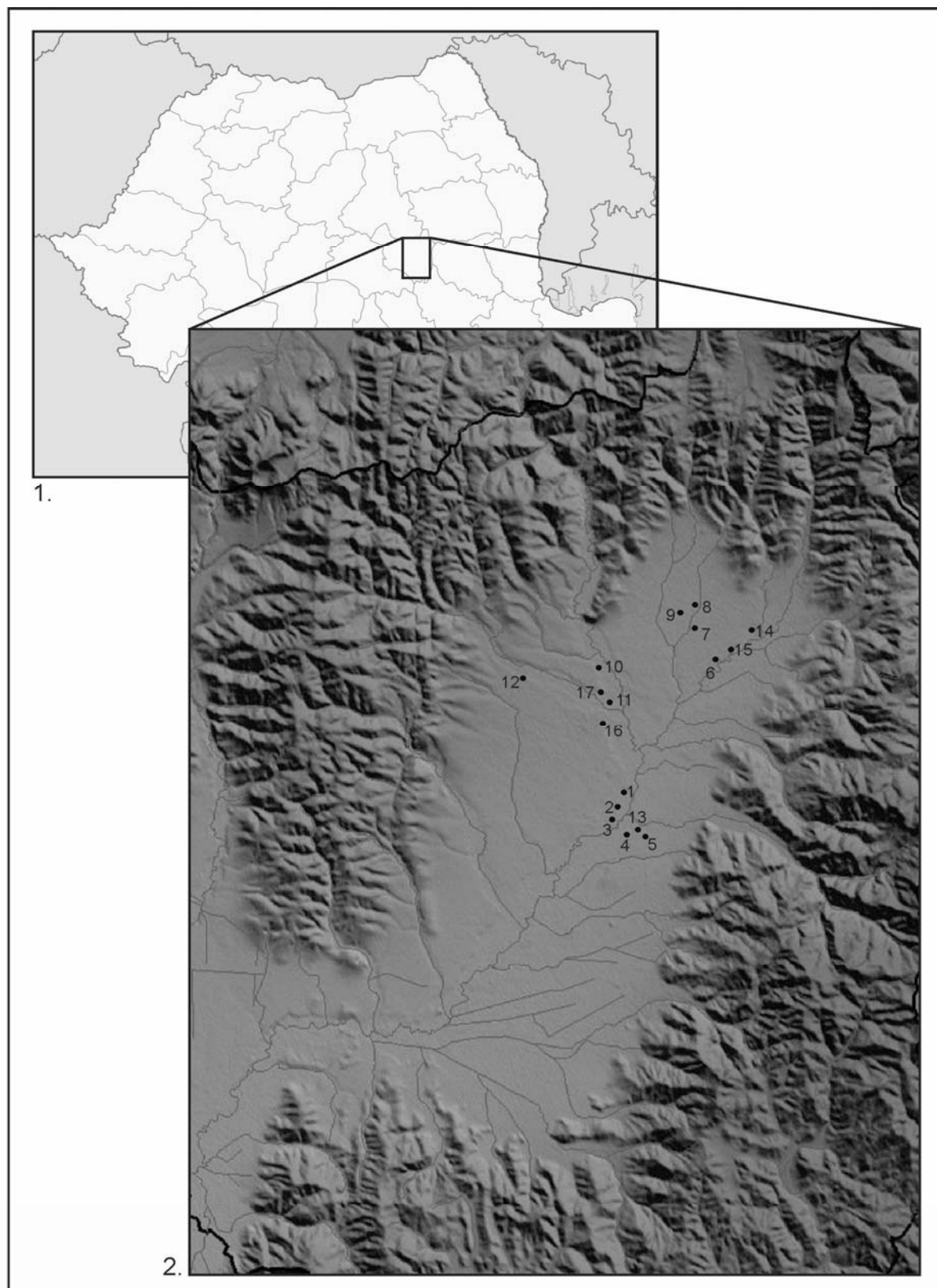

Fig. 1. Poziția Depresiunii Târgu Secuiesc (1.) și siturile prezentate în text, numerotate corespunzător catalogului de descoperiri (2.).

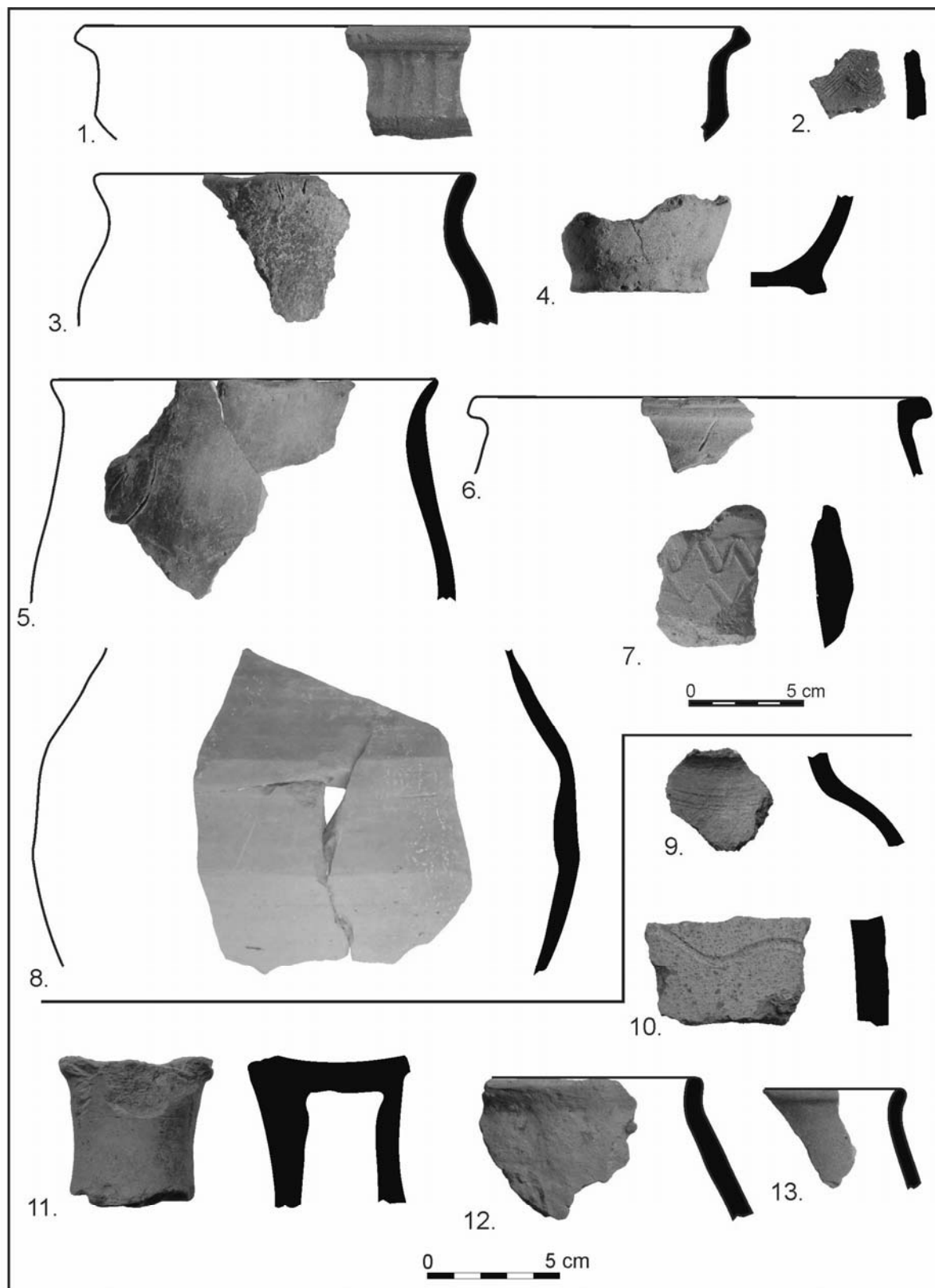

Fig. 2. Cătălina–Dealul mic: ceramică de tip Sântana de Mureș–Černjachov (1.–8.); Cătălina–Lângă drumul mare: ceramică de tip La Tène (11.) și Sântana de Mureș–Černjachov (9.–10., 12.–13.).

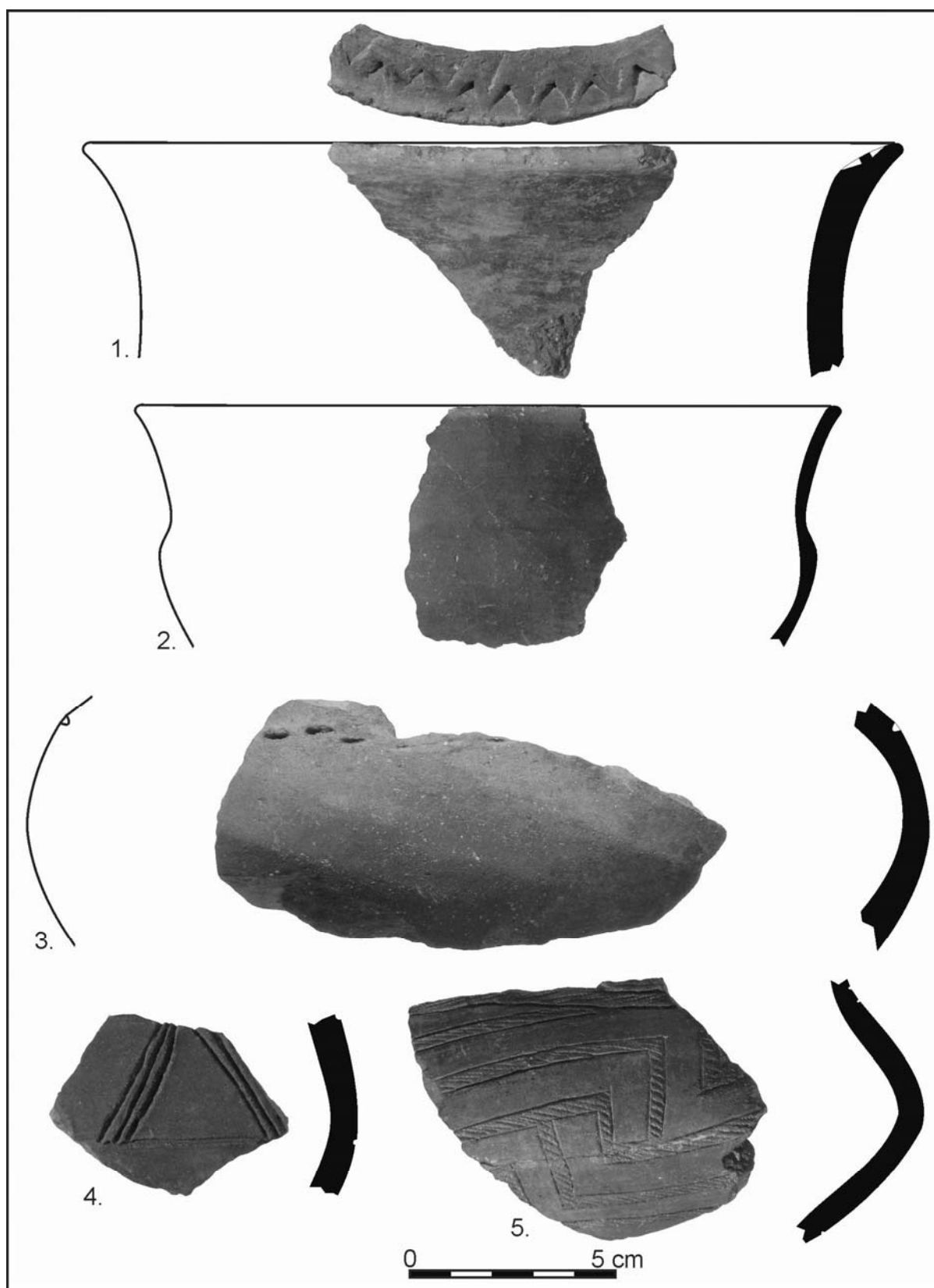

Fig. 3. Imeni–Dealul bisericii / Pământul lui Jancsó: 1.–5. ceramică tip Wietenberg.

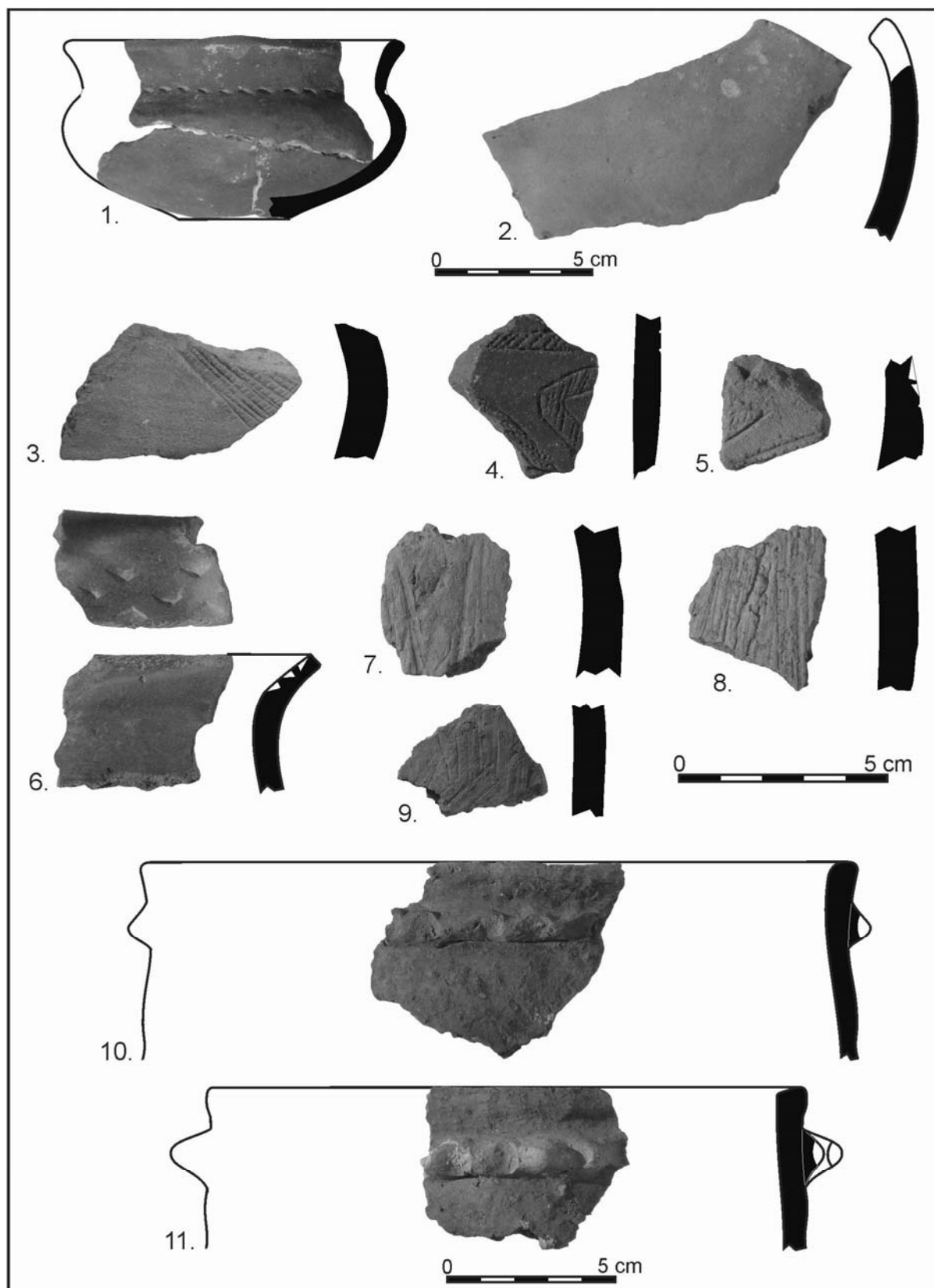

Fig. 4. Imeni-Dealul bisericii / Pământul lui Jancsó: 1.-11. ceramică de tip Wietenberg.

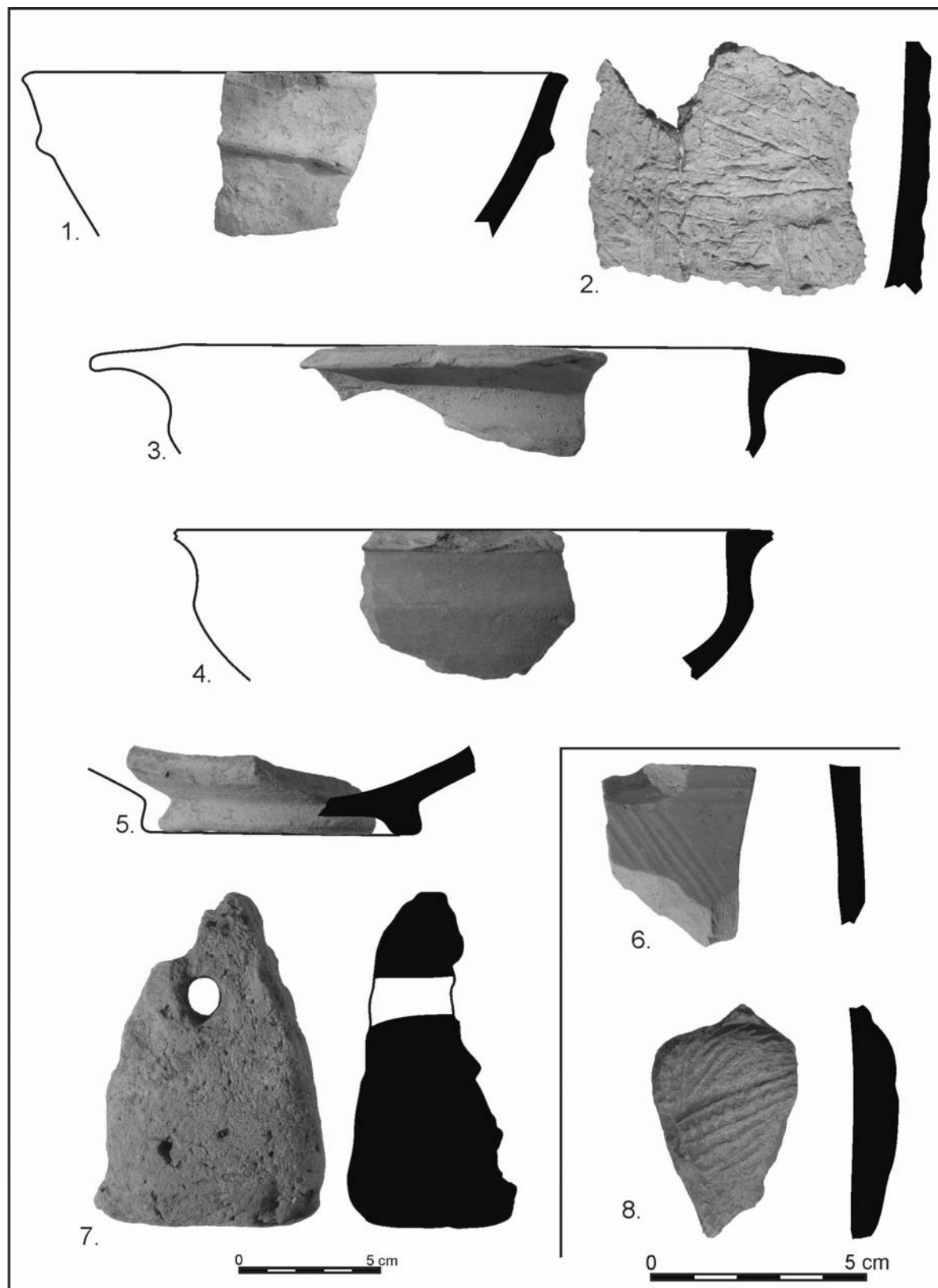

Fig. 5. Imeni-Dealul bisericii / Pământul lui Jancsó: 1.-2. ceramică de tip Wietenberg, 3.-6. La Tène, 8. epocă modernă, 7. greutate de lut.

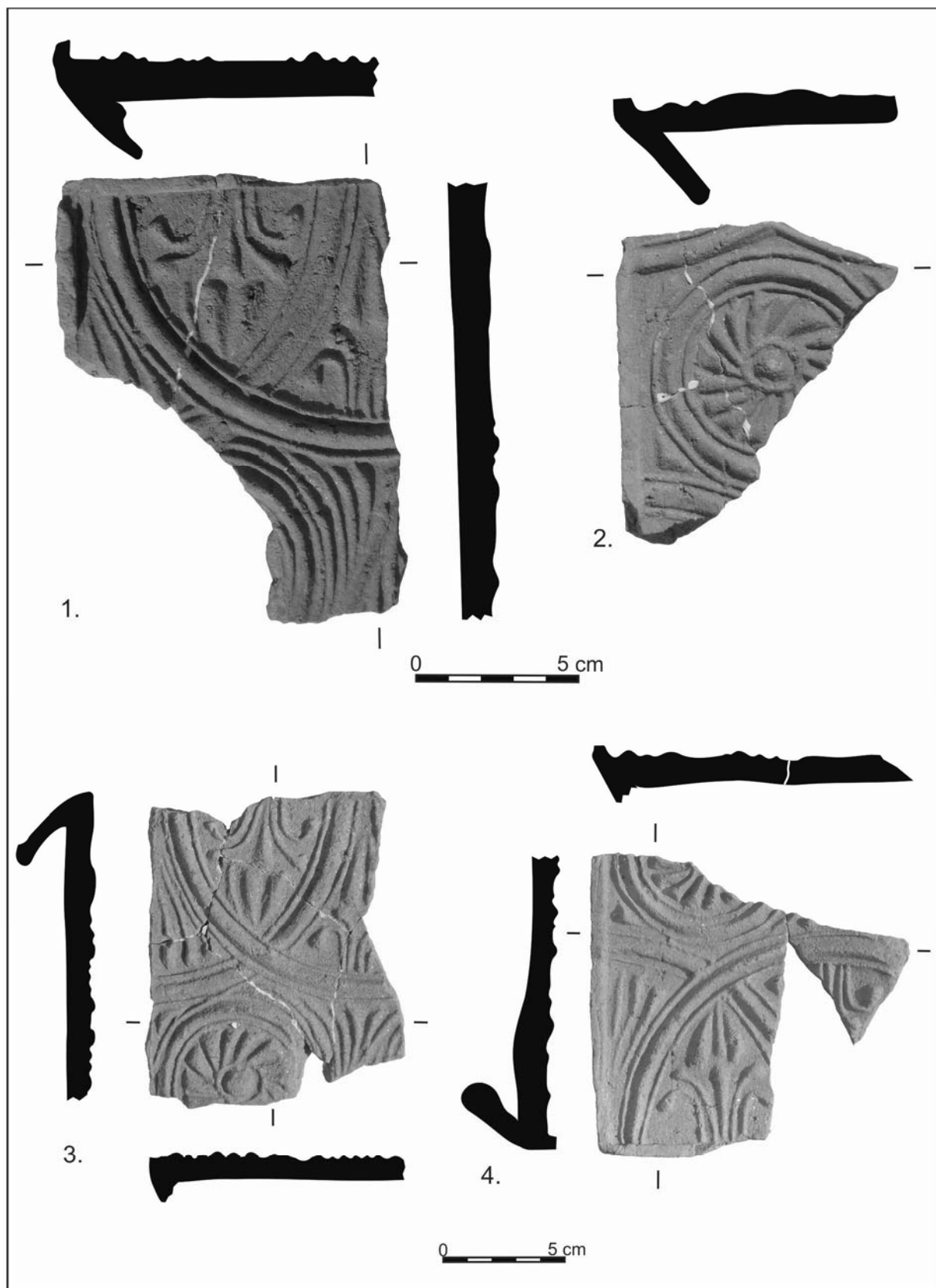

Fig. 6. Lunga-Grădina Szalai: 1.-4. fragmente de cahle din sec. XVII-XVIII.

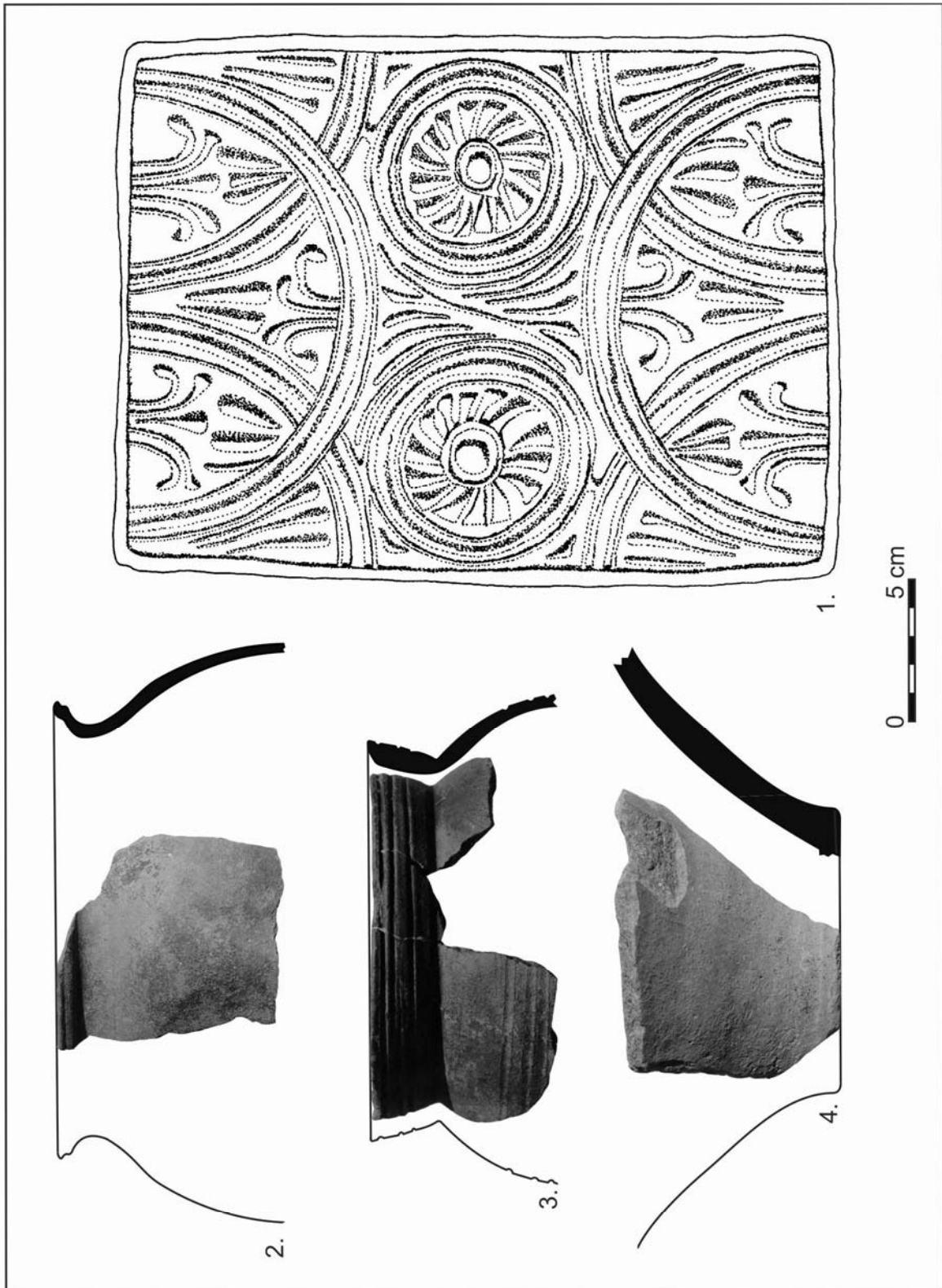

Fig. 7. Lunga-Grădina Szalai: 1. reconstituirea grafică a cahlei din sec. XVII-XVIII; 2.-3. fragmente de vase din sec. XV-XVII; 4. cahla-oală.

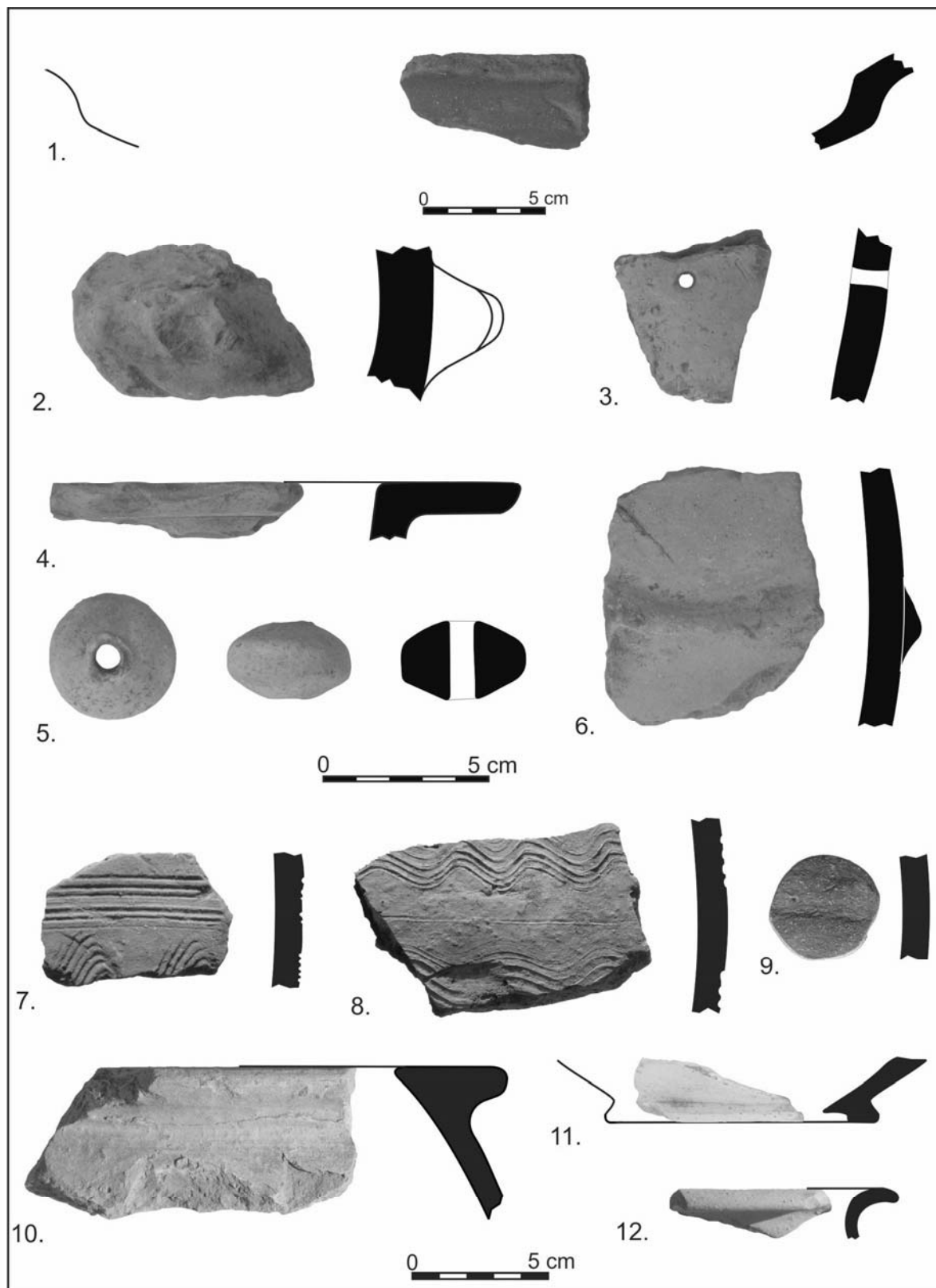

Fig. 8. Mereni–Pământul lui Bence: 1.–6. perioada La Tène; Mereni–Pământul mare: 7.–12. cultura Sântana de Mureș–Černjachov.

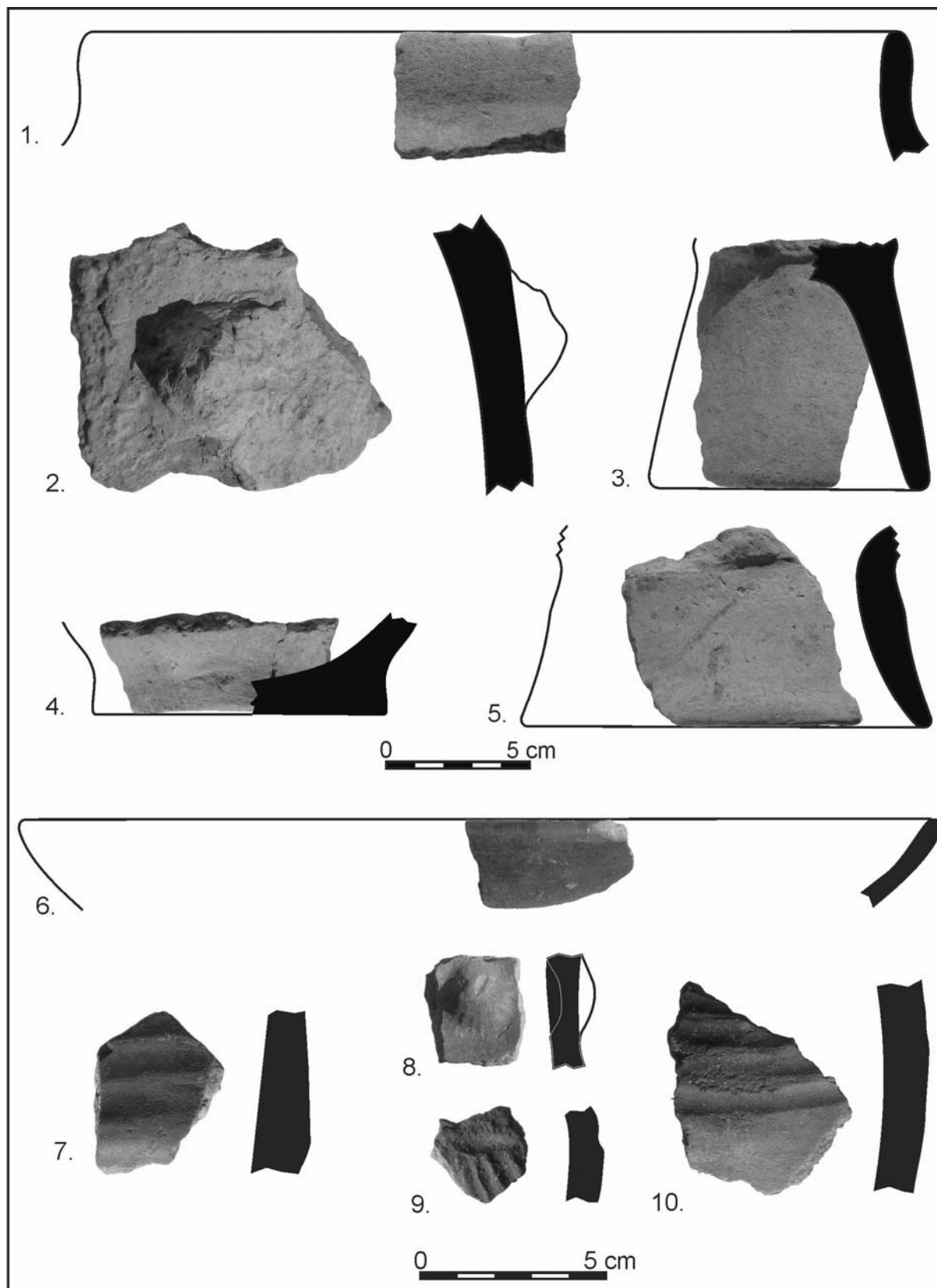

Fig. 9. Imeni–Parohia romano-catolică / Cimitirul romano-catolic / Cigány-ponk: 1.–5. ceramică de tip Starčevo-Criș; Poian–Porumbăr: 6.–10. ceramică de tip Gáva.

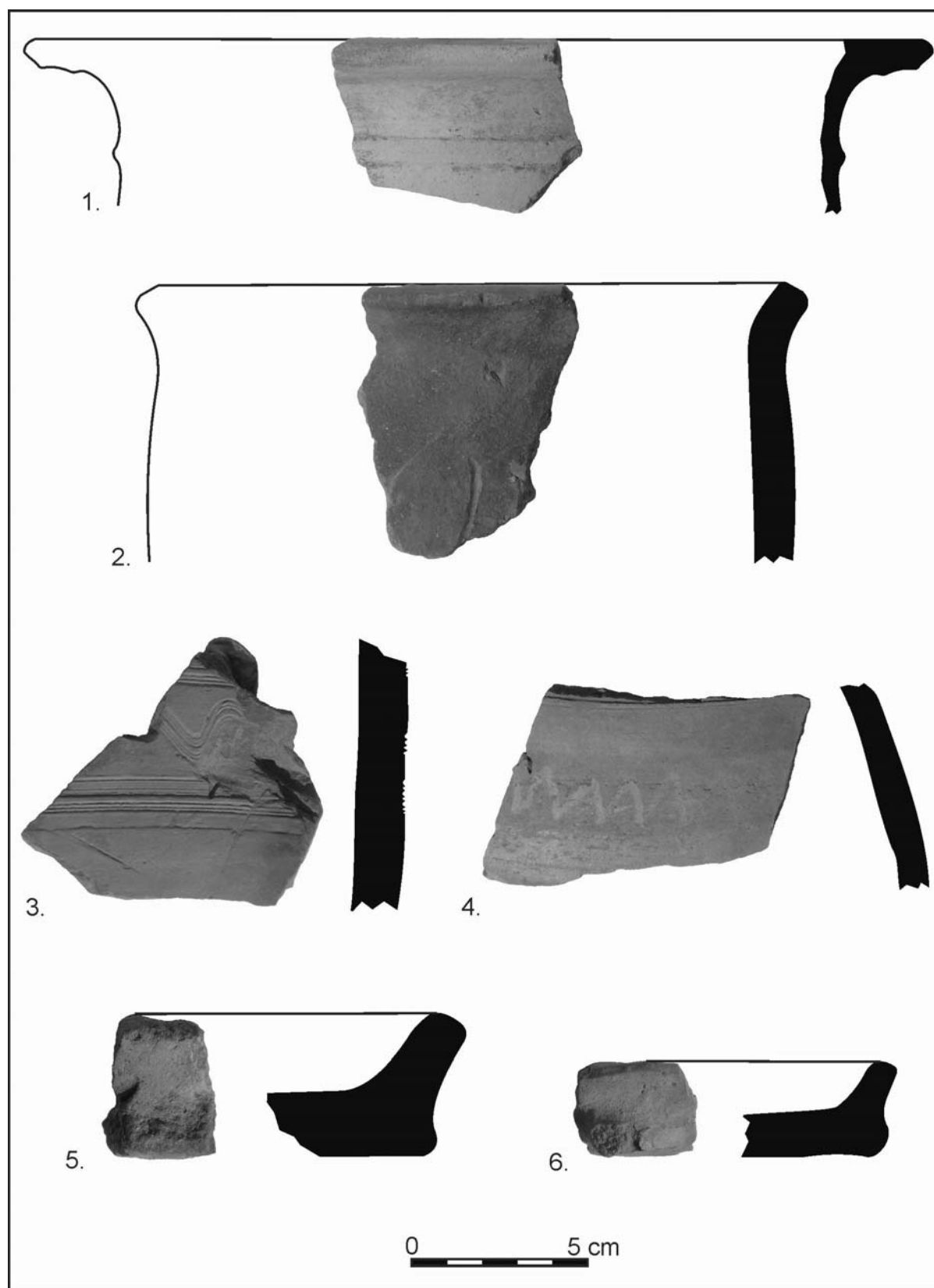

Fig. 10. Sânzieni-Csorda délő: 1.-6. ceramică de tip La Tène.

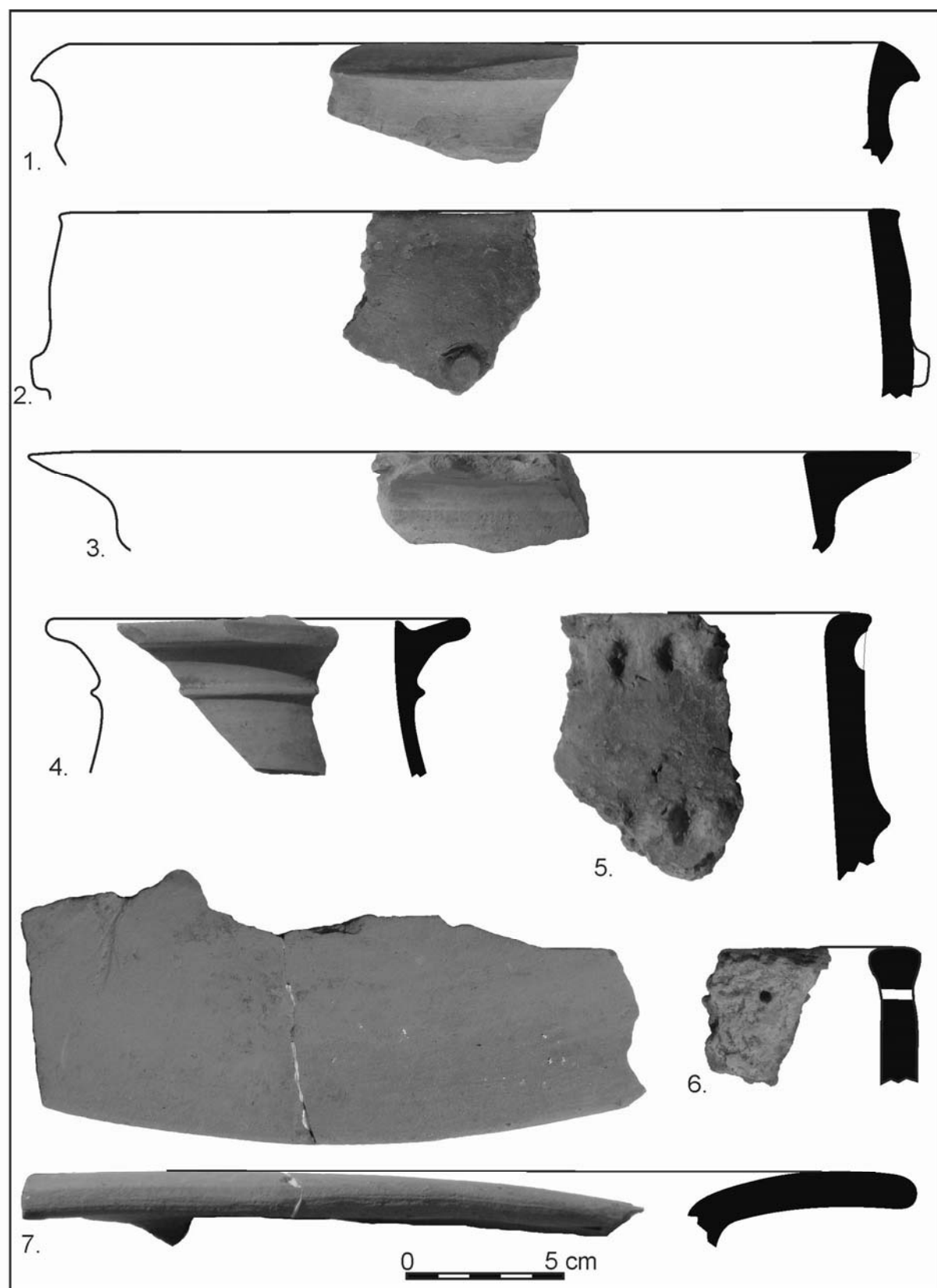

Fig. 11. Sânzieni–Csorda délő: 1.–7. ceramică de tip La Tène.

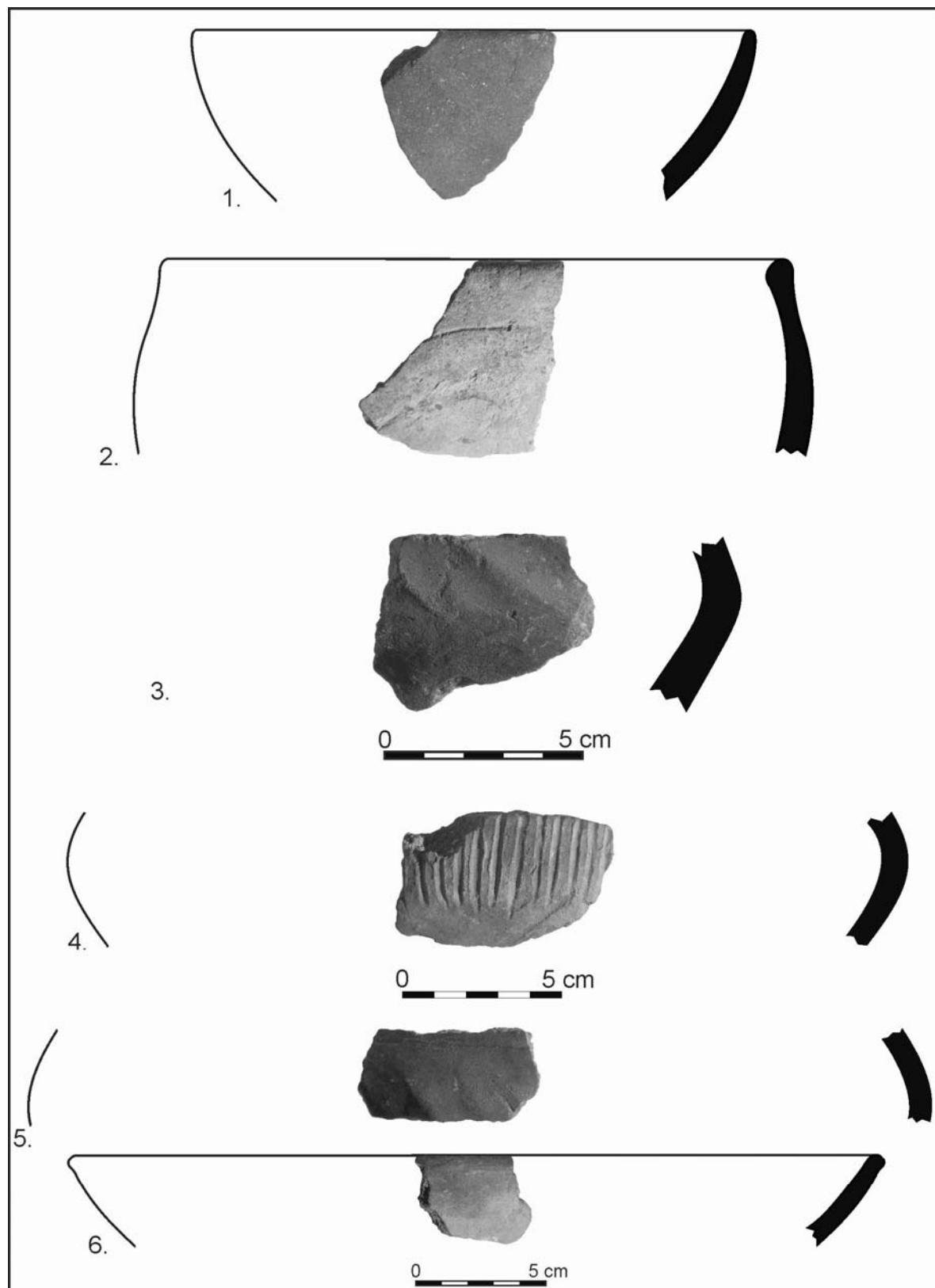

Fig. 12. Târgu Secuiesc–Todomia: 1.–6. ceramică de tip Gáva.

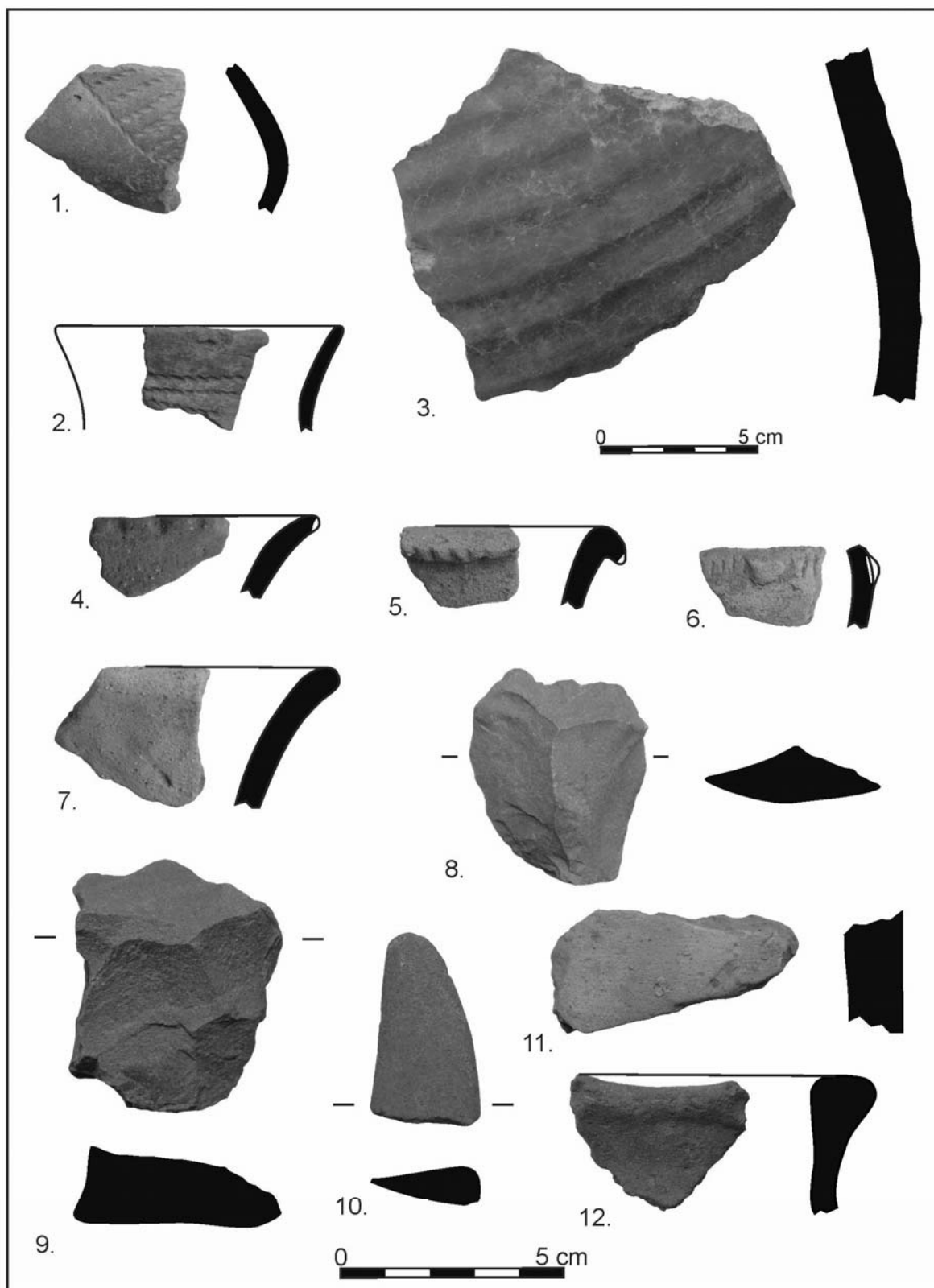

Fig. 13. Turia-Cariera de nisip: 1.-2. ceramică de tip Jigodin; 3. ceramică de tip Gáva; Lunga-Întorsura: 4.-8. ceramică și piese litice de tip Coțofeni; Imeni-Kimenő ponk: 9.-12. fragmente ceramice și piese litice.

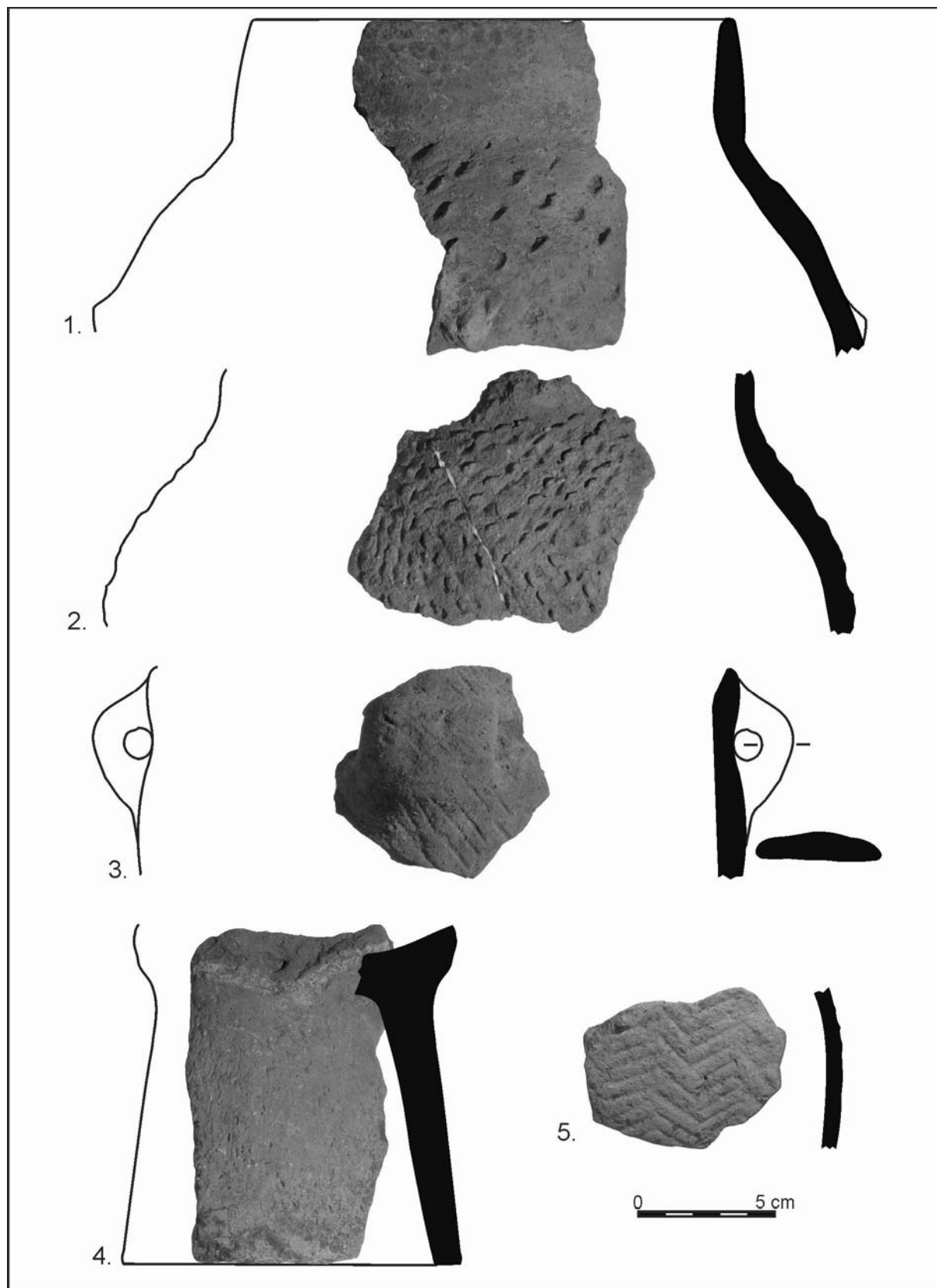

Fig. 14. Lemnia-Fâneală: 1.-5. ceramică de tip Starčevo-Criș.

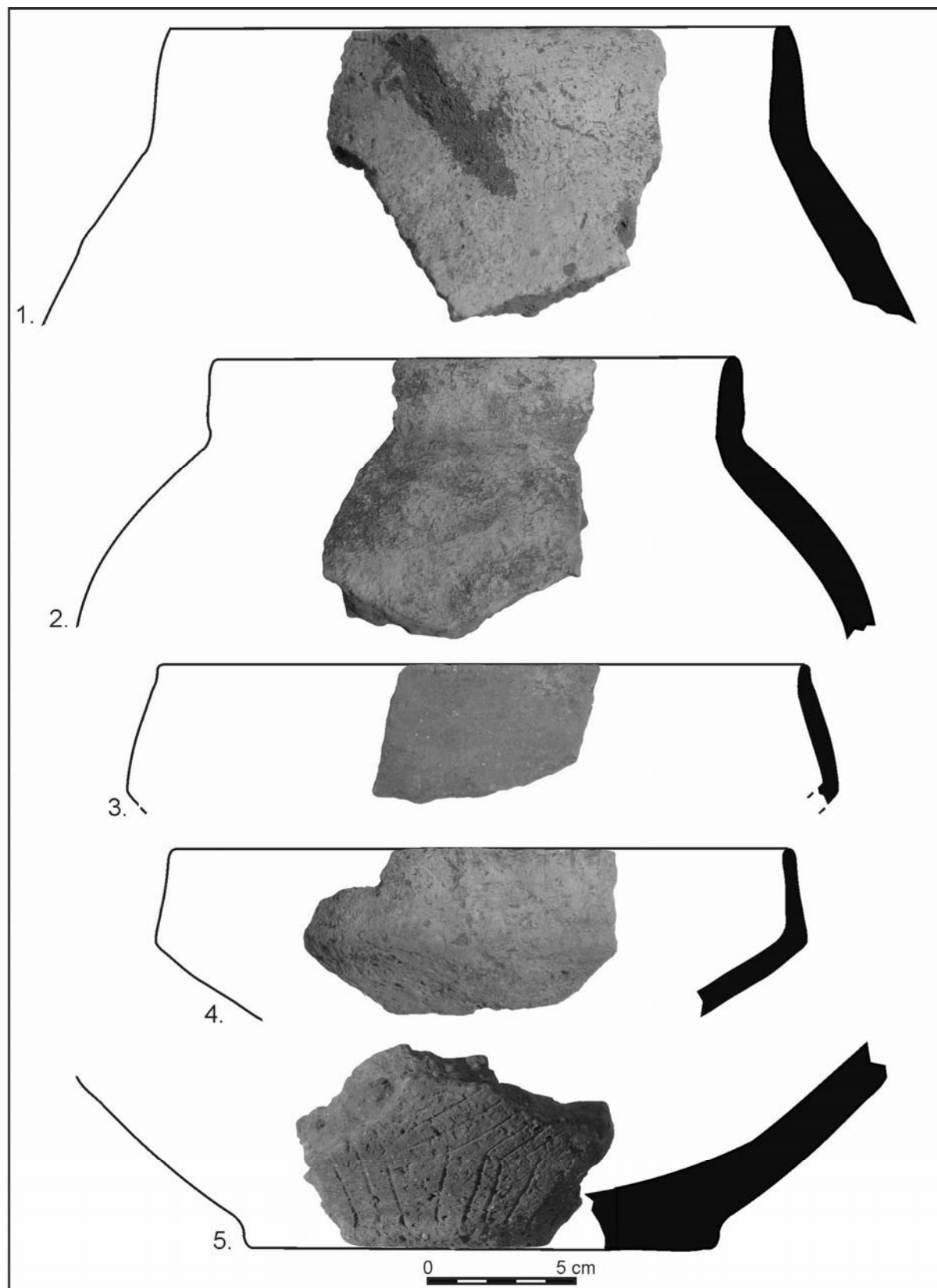

Fig. 15. Lemnia-Fâneată: 1.-5. ceramică de tip Starčevo-Criș.

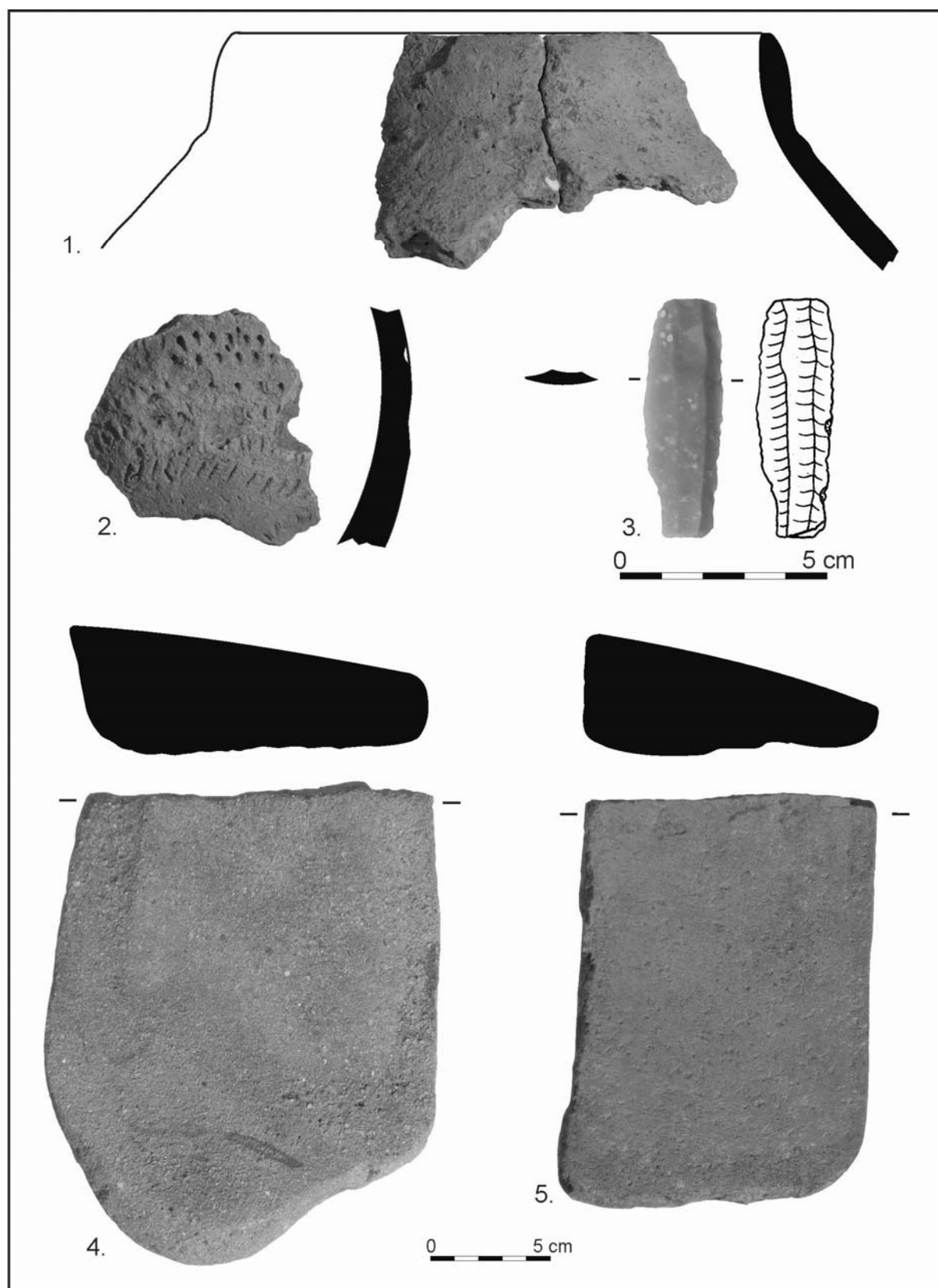

Fig. 16. Lemnia-Fâneăț: 1.-2. ceramică și 3.-5. obiecte de piatră tip Starčevo-Criș.

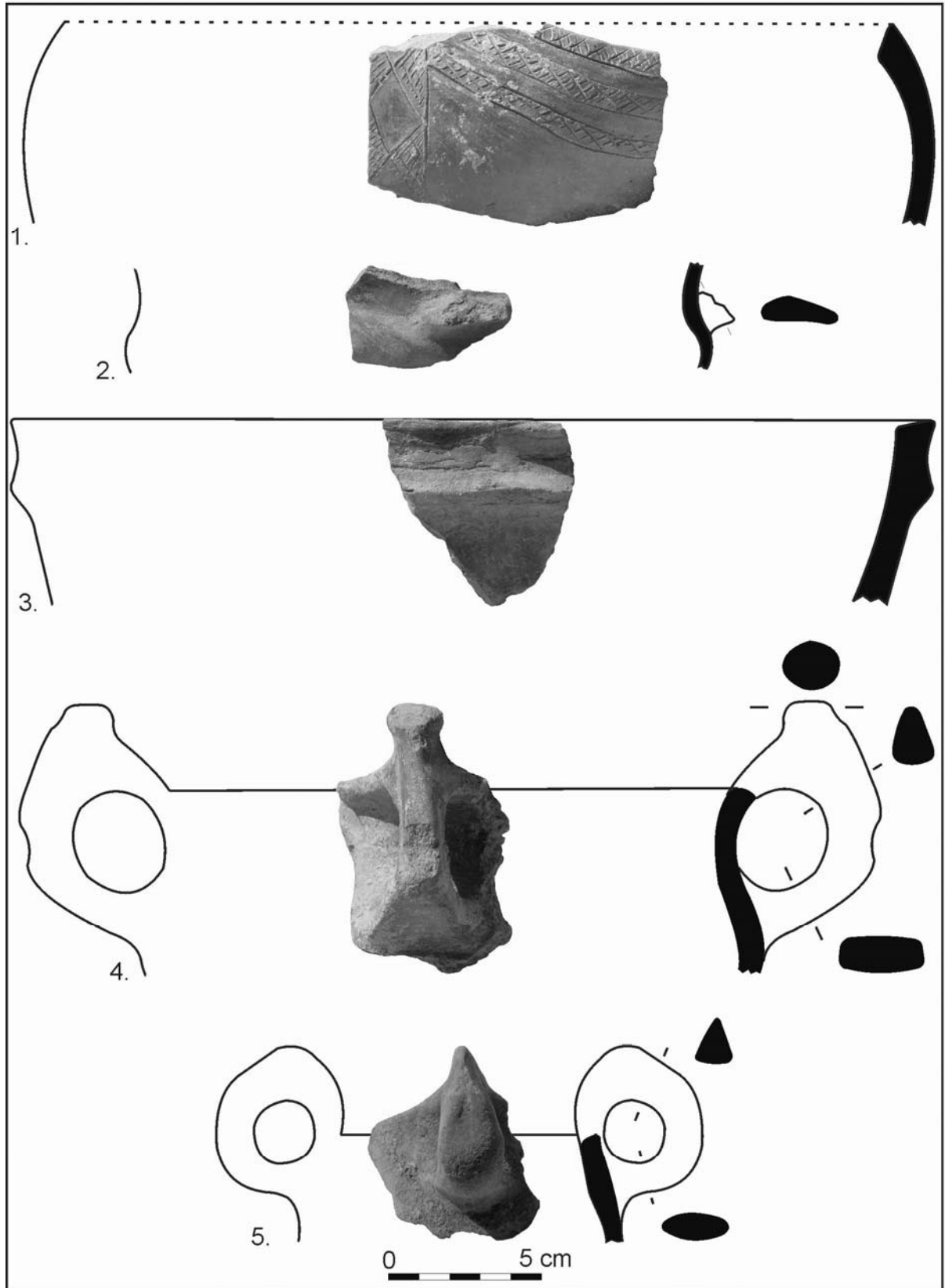

Fig. 17. Târgu Secuiesc-Șinca: 1.-2. ceramică de tip Wietenberg și 3.-5. Noua.

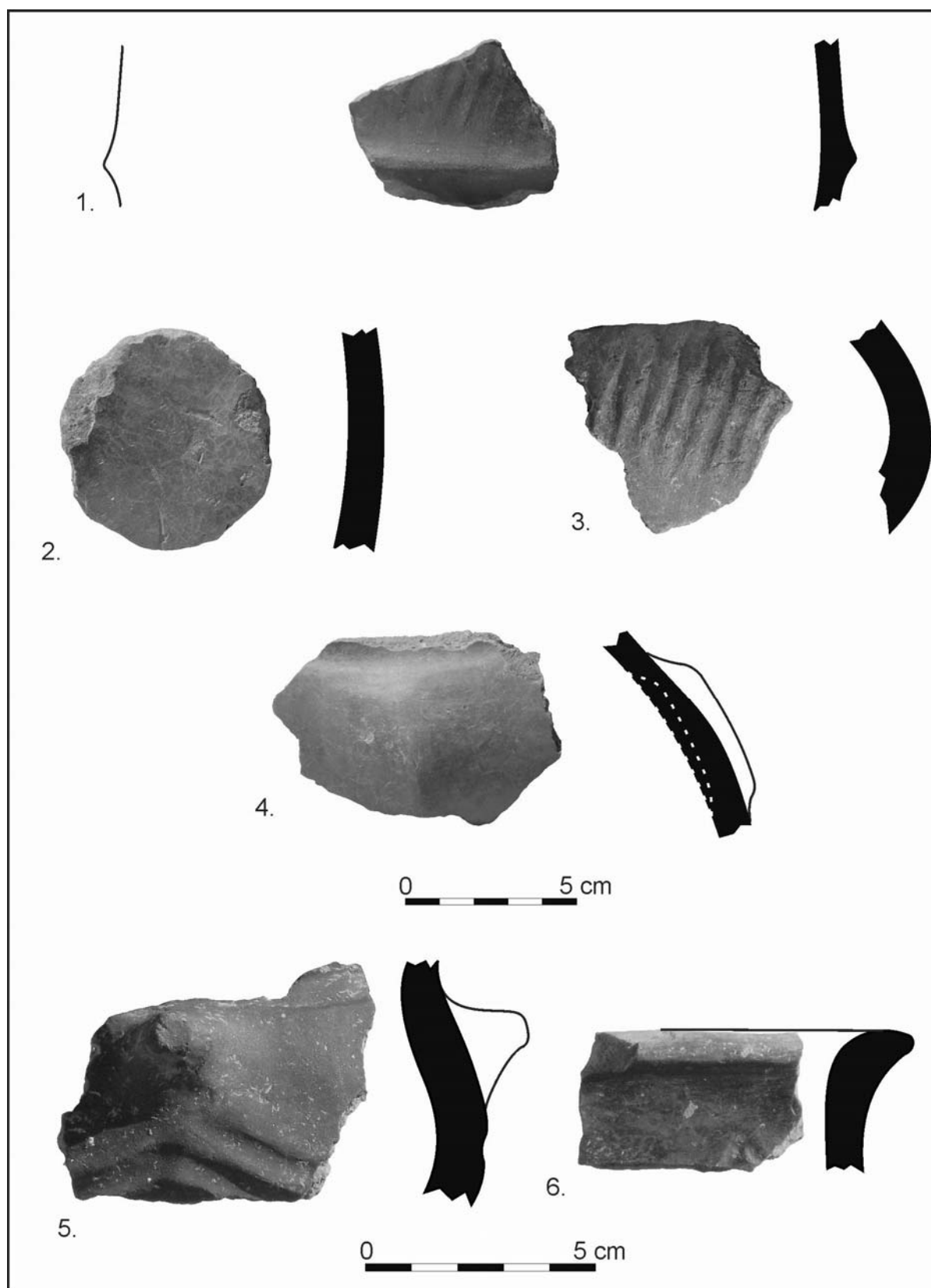

Fig. 18. Târgu Secuiesc-Șinca: 1.-6. ceramică de tip Gáva.

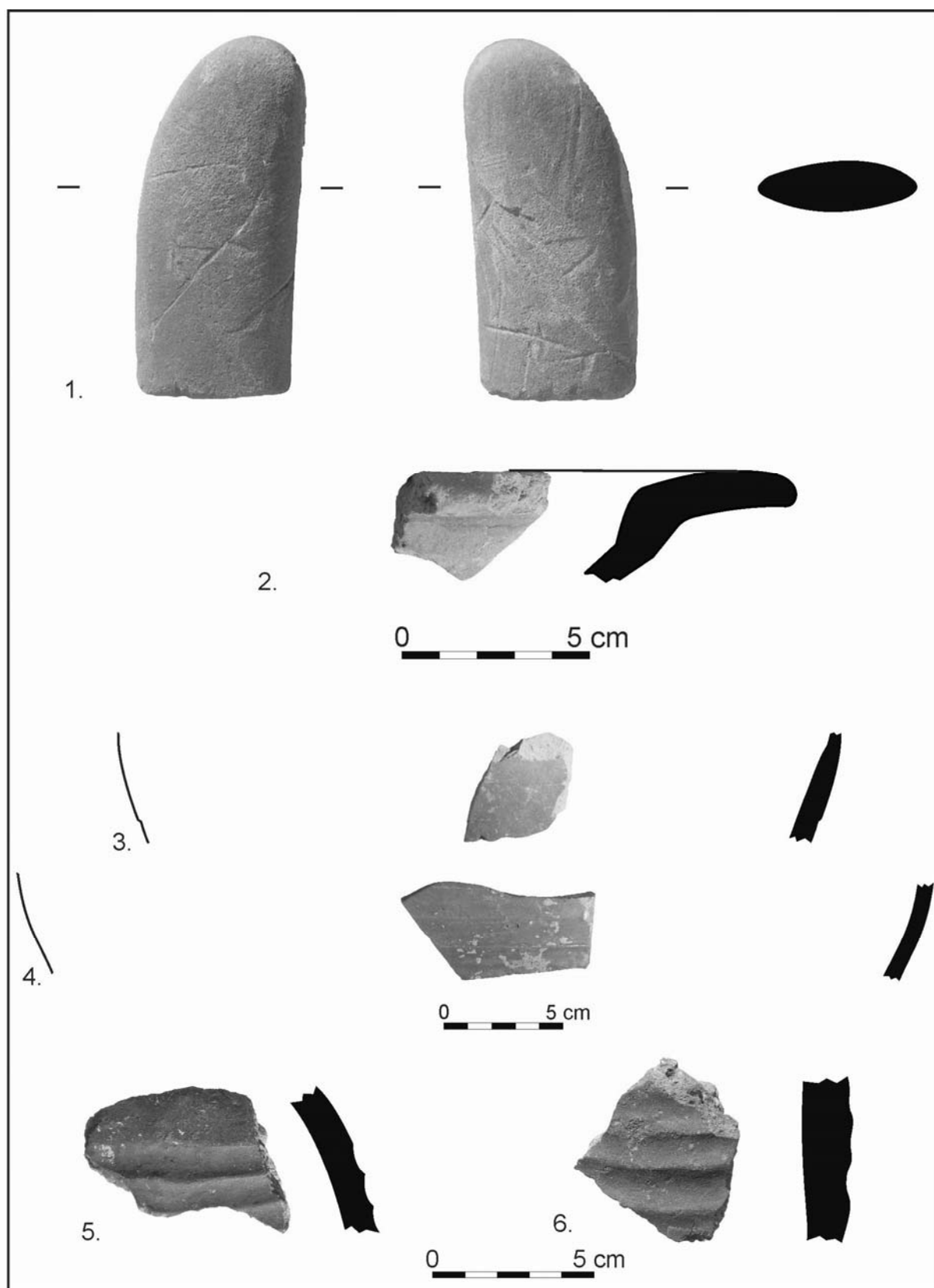

Fig. 19. Târgu Secuiesc-Șinca: 2.-4. ceramică de tip La Tène; 1. fragment de cuțit curb; 5.-6. ceramică Gáva de la Târgu Secuiesc-Bota.

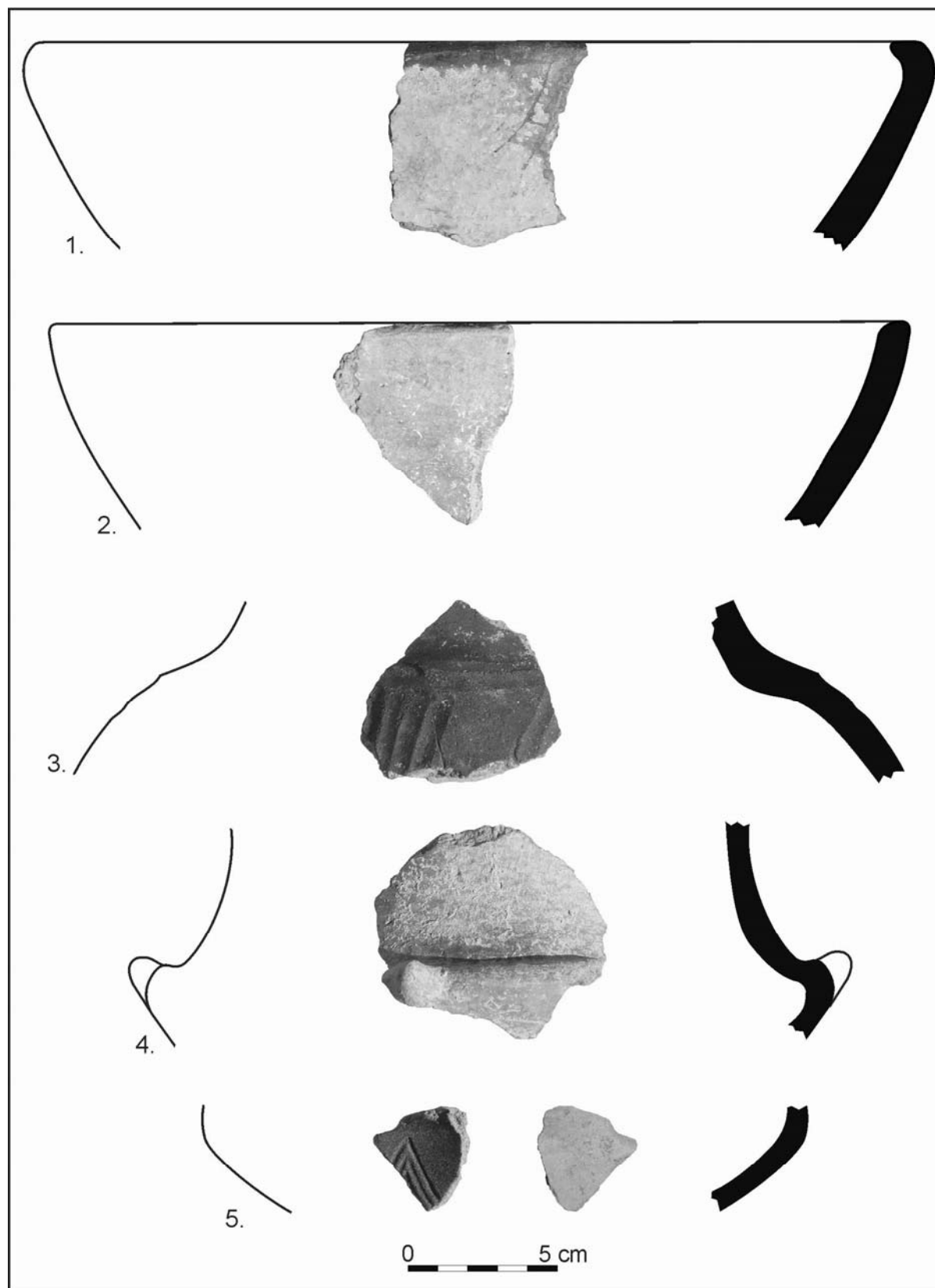

Fig. 20. Târgu Secuiesc–Bota: 1.–5. ceramică de tip Gáva.

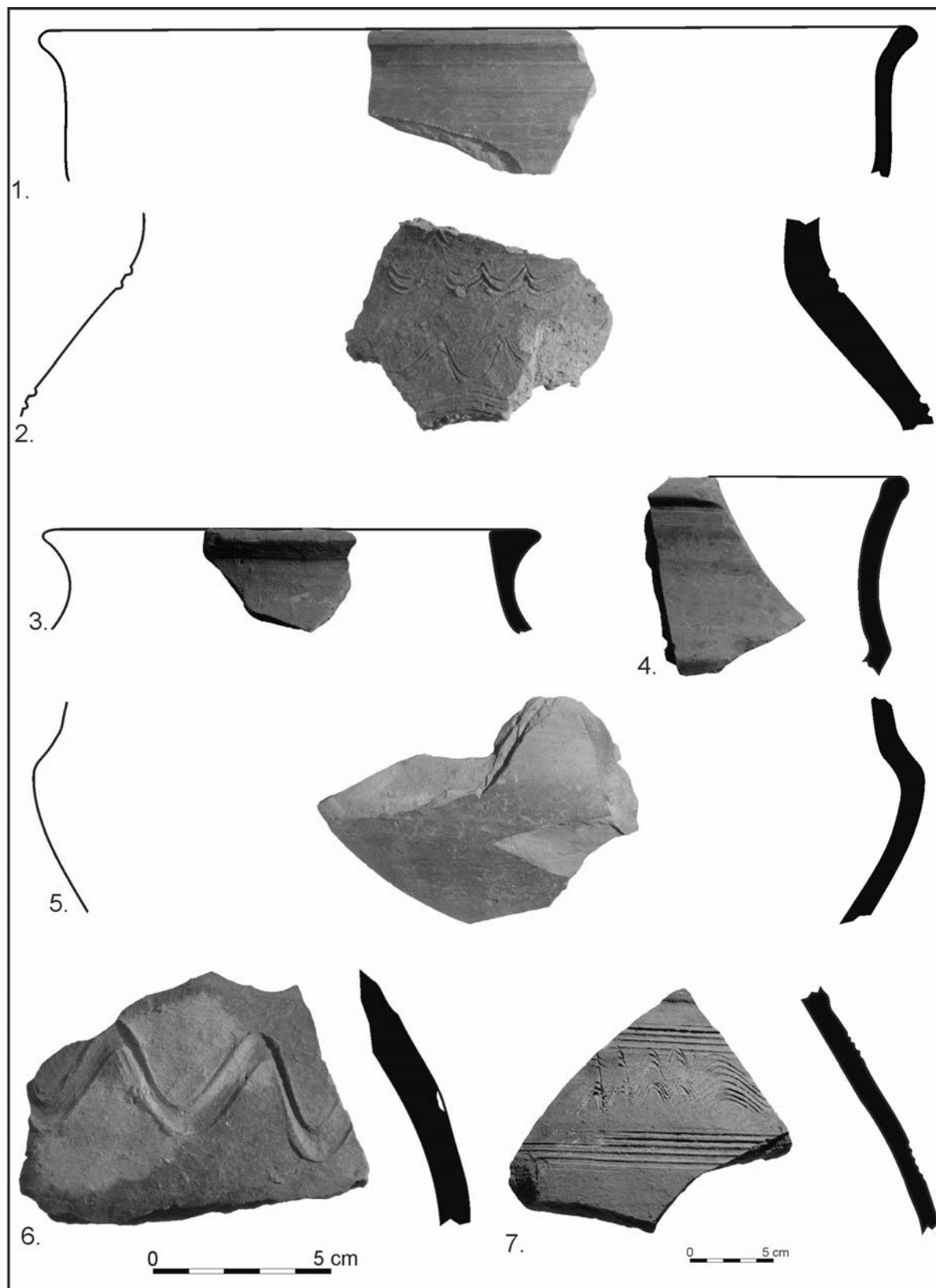

Fig. 21. Târgu Secuiesc–Cimitirul reformat nou / Pompele de apă: 1.–7. ceramică de tip Sântana de Mureș-Černjachov.

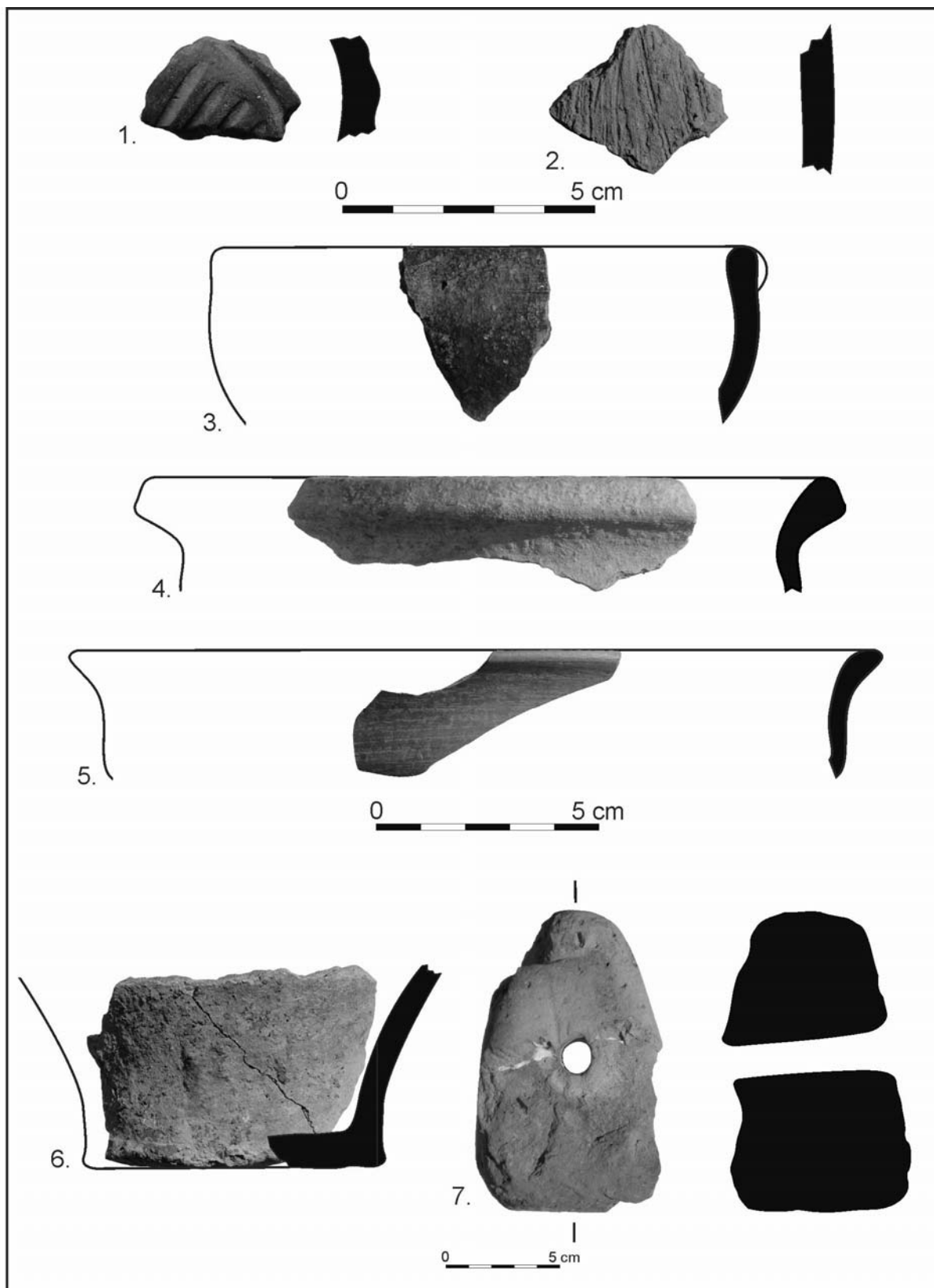

Fig. 22. Târgu Secuiesc–Pompele de apă: 1.–2. ceramică de tip Wietenberg și 3.–7. Sântana de Mureș–Černjachov.

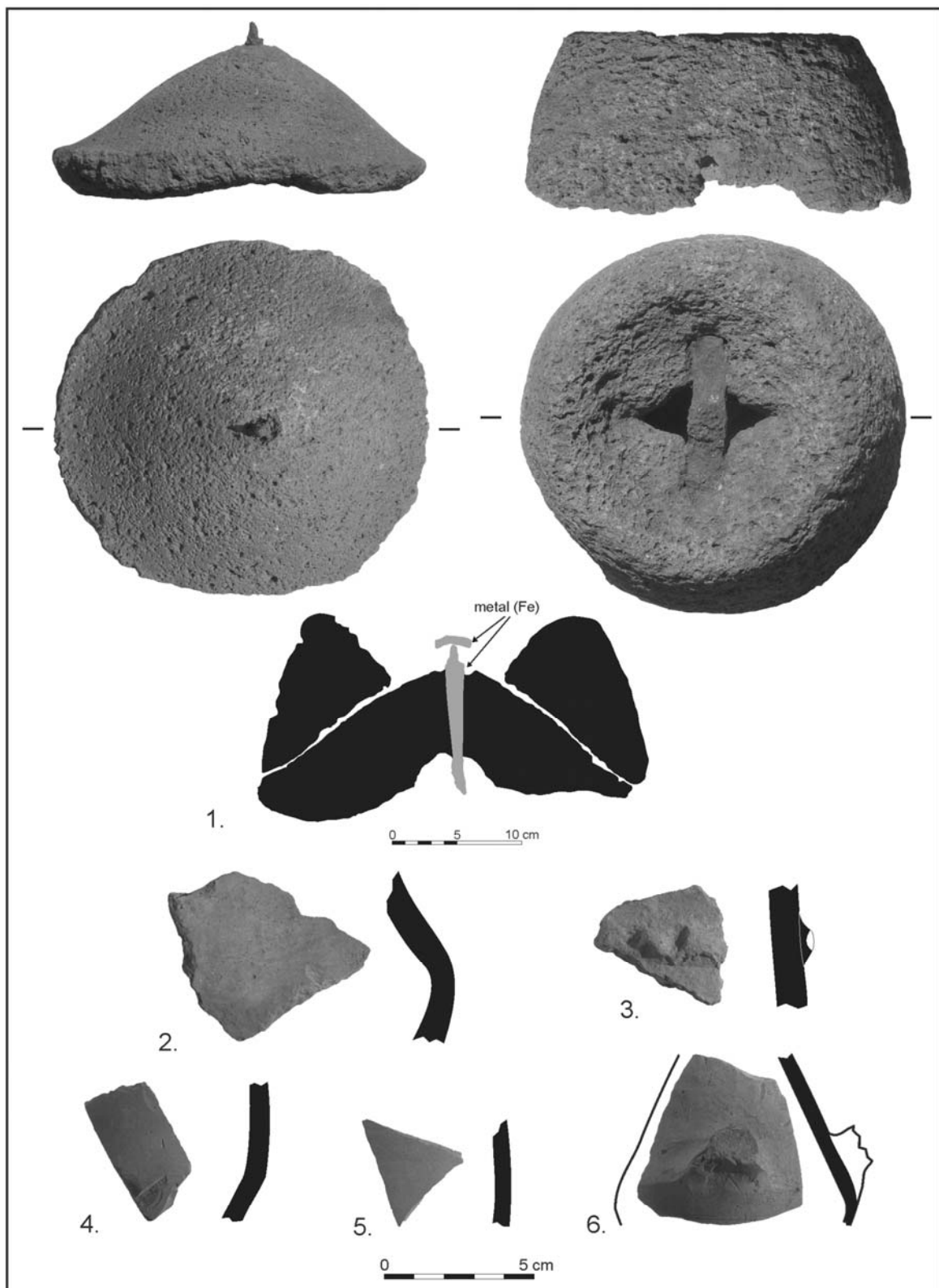

Fig. 23. Târgu Secuiesc–*Pompele de apă*: 1. râșniță aparținând culturii Sântana de Mureș–Černjachov sau epocii medievale; Cătălina–*La cruce*: 2.–3. ceramică din epoca bronzului, 4.–6. ceramică de tip Sântana de Mureș–Černjachov.